БУТУН ДУН'Ё ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ, ШАҲАР КОМИТЕТЛАРИ, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

№ 216 (447)
30 ОКТЯБРЬ
ЯКШАНБА
1955 ЙИЛ

БАҲОСИ 20 ТИЙИН.

Областимиз пахтакорлари КПСС МК Чақириқларига амалий иш блан жавоб бермоқдалар

ПАХТА ДАЛАЛАРИНИНГ ИЛҒОРЛАРИ

КПСС XX с'езди шарафига социалистик мусобақа асосида ишлаётган Юқоричирчиқ районининг илғор пахтакорлари меҳнатда юқори кўрсаткичларга эришмоқдалар. Район пахтакорлари область ижроия комитети ва Ўзбекистон КП область комитетининг кўчма Қизил байроғини олишга муяссар бўлдилар. **Суратда:** (чапдан ўнгга) Сталин номли колхоз а'зоси **С. Тўйчиева**, «Париж коммунаси» колхозининг илғор теримчиларидан **М. Қодирқулова**, **С. Серикбоева** ва Жамбул номли колхоз а'зоси **А. Сайфуллаева** ўртоқлар. Бу илғор теримчиларнинг ҳарбири шу кунга қадар 7300—8700 килограммдан пахта тердилар.

Ф. Бобохўжаев фотолари.

Саноат корхоналарини қишки мавсумга пухта тайёрлайлик

Совет халқи Коммунистик партия ва Совет ҳукумати томонидан мамлакатимиз экономикасини кескин суратда ривожлантириш юзасидан ишлаб чиқилган улуғвор программани зўр ғайрат ҳамда матонат блан амалга оширмоқда. КПСС Марказий Комитетининг Улуғ Октябрь социалистик революциясининг шонли 38 йиллиги муносабати блан чиқарган Чақириқлари бутун совет кишилари каби областимиз меҳнаткашларининг ҳам ижодий ташаббуси ва меҳнат соҳасидаги ғайратини ошириб юборди. Партия корхона коллективларини социалистик саноатимизни янада зўр бериб юксалтиришга чақирмоқда.

Социалистик саноатимиз олдига қўйилаётган ғоят катта вазифалар ҳарбир корхонанинг, ҳарбир цех ва участканинг бир ме'ёрда ишлашини, давлат планларининг ҳарқандай шароитда ҳам ҳеч сўзсиз тўла ва ошириб бажарилишини талаб қилмоқда. Ма'лумки, бирор цех ёки участкада ишлабчиқариш графигининг бузилиши бошқа цехларнинг кўрсаткичига ҳам, қолаверса бутун корхона кўрсаткичига жуда катта салбий та'сир қилади, агрегат, механизм ва станокларнинг бекор туриб қолишига ва оқибатда сверхурочний ишларга, ишлабчиқаришда штурмчиликка олиб келади, бу эса ўз навбатида тайёрланаётган маҳсулот сифатининг пасайишига, таннархининг ошиб кетишига, кўплаб моддий бойликларнинг ошиқча исроф бўлишига сабаб бўлади.

Олтин куз ўтиб бормоқда, совуқ ва изғиринли, ёмғир ва қорли қиш ойлари яқинлашиб келмоқда. Кузги-қишки давр корхоналар, транспорт ва қурилишларда давлат планларининг бажарилиши йўлида бирқанча қўшимча қийинчиликларни вужудга келтиради. Бу қийинчиликларни олдиндан ҳисобга олмаслик асло мумкин эмас. Маҳаллий партия ва совет ташкилотларининг шу кундаги муҳим вазифаларидан бири — корхоналар, транспорт ва қурилишларни қишки мавсумга ҳартарафлама пухта ҳамда бекамі-кўст тайёрлашдан иборатдир.

Ўтган йилларнинг тажрибаси шуни кўрсатадики, қаерда хўжалик раҳбарлари, партия ва касаба союз ташкилотлари корхоналарни қишки мавсумда ишлашга пухта тайёрлаган бўлсалар, у ерда совуқ ва ёғингарчилик пайтларида ҳам маҳсулот ишлаб чиқариш бир ме'ёрда ортаборган, қиш ойлари туғдирган қўшимча қийинчиликлар корхона техника-иқтисодий кўрсаткичига заррача ҳам салбий та'сир кўрсатаолмаган. Аксинча, қаерда бу муҳим соҳага ўз вақтида жиддий э'тибор берилмаган бўлса, у ерда дастлабки ёғингарчиликларнинг ўзидаёқ ишлабчиқариш графиклари бузилган ва натижада давлат планлари бажарилмай қолган.

Корхоналарни қишки мавсумга тайёрлаш — муҳим давлат аҳамиятига эга бўлган ишдир. Узоқни кўрувчи, ўтган йилларнинг аччиқ сабоқларидан тўғри хулоса чиқариб олган айрим корхоналарнинг хўжалик раҳбарлари қишга тайёргарлик кўриш юзасидан ишлаб чиқилган тадбирларни ёз ойларидаёқ амалга оширишга киришган эдилар. Жумладан, Тошкент тўқимачилик комбинати, Чирчиқ электрохимия комбинати ва областимиздаги бирқатор корхоналарда қишки мавсумга яхши тайёргарлик кўрилаётир. Чирчиқ электрохимия комбинатида бу соҳада ҳозирнинг ўзидаёқ жуда катта ҳажмдаги ишлар бажарилди. Кўпчилик биноларнинг томлари ва эшиклари, иситиш ҳамда вентиляция хўжалиги ўз вақтида сифатли ремонт қилинди, дераза ромларига ойна ўрнатилди, анчагина миқдорда зарур материаллар, хомаш'ё ва ёқилғи запаслари жамғарилди. Комбинат партия ташкилоти ва бутун корхона жамоатчилиги қишки мавсумга тайёргарлик ишларини қат'ий контроль остига олган. Цех ва участкалар ремонт учун зарур бўлган материаллар блан етарли миқдорда та'минланмоқдалар. Партия ва касаба союз ташкилотлари коллективнинг бутун диққат-э'тиборини шу кундаги энг муҳим масала — қишки мавсумга тайёргарлик кўриш масаласига қаратганлиги сабабли, комбинатдаги асосий ишлабчиқариш об'ектлари ҳозирнинг ўзидаёқ тўла ремонтдан чиқарилди.

Бу йил корхоналар қишки мавсумга тайёргарлик кўриш учун зарур бўлган маблағлар блан ўтган йиллардагига қараганда анча кўп миқдорда та'минландилар. Ҳамма гап ана шу ажратилган маблағларни тежаб-тергаб ўз вақтида жой-жойига сарф қилишда қолган. Афсуски, областимиздаги кўпгина корхоналарда қишки мавсумга тайёргарлик кўришга ҳали чинакамига киришилгани йўқ. Ба'зи корхоналарнинг хўжалик раҳбарлари ўтган йилдаги аччиқ сабоқлардан ҳалигача тегишли хулоса чиқариб олган эмаслар. Улар «ҳали вақт эрта» деган зарарли кайфиятга берилиб, қишки мавсумга тайёргарлик кўришдек муҳим ишни ўзибўларчиликка ташлаб қўймоқдалар. Жумладан, Бекободдаги Хилково цемент заводида, Янгийўл шаҳар корхоналарида, Тошкентдаги «Под'ёмник» ва Каганович номли паровоз-вагон ремонт заводларида қишки мавсумга тайёргарлик кўриш ишлари мутлақо қониқарсиз олиб борилмоқда.

«Под'ёмник» заводининг раҳбарлари асосий ишлабчиқариш об'ектларини ремонт қилиш, уларни тартибга солиш, зарур миқдорда хомаш'ё, ёқилғи жамғариш ўрнига, иккинчи даражали ишлар блан шуғулланмоқдалар. Завод раҳбарлари корхона бошқармасини, ўзлари ишлайдиган хоналарни ремонт қилишга берилиб кетиб, энг муҳим цех, участка ва складларни тартибга солишга мутлақо э'тибор бермаётирлар.

Худди шундай аҳволни Каганович номли паровоз-вагон ремонт заводида ҳам кўриш мумкин. Ўтган йили қишга яхши тайёргарлик кўрилмаганлиги сабабли корхонанинг кўпгина цехлари, жумладан қуюв цехи ёғингарчиликнинг дастлабки кунларидаёқ бирнеча кунлаб, ҳатто ойлаб ишламай қолган ва оқибатда завод техника-иқтисодий кўрсаткичи қиш ойларида кескин суратда камайиб кетган эди. Афсуски, завод раҳбарлари бу йил ҳам ўтган йилги жиддий хатоларни яна айнан такрорламоқдалар. Цех ва участкаларда олиб борилаётган тайёргарлик ишлари талабга мутлақо жавоб бермайди.

Шуни унутмаслик керакки, вақт бизни кутиб турмайди. Ёғингарчилик ва совуқ кунларгача жуда оз вақт қолди. Хўжалик раҳбарлари, партия ва касаба союз ташкилотларининг вазифаси — ҳозирги ғанимат кунларнинг ҳарбир соатидан унумли фойдаланиб, корхоналарни қишки мавсумда ишлашга бекамі-кўст тайёрлашдан иборатдир. Қишки мавсумга яхши тайёргарлик кўриш — коллективнинг ўз зиммасига олган социалистик мажбуриятини шараф блан бажариш учун зарур бўлган ҳамма шароитларни яратиб бериш демакдир.

Қишга тайёргарлик кўриш — ишлабчиқариш ва маиший биноларни ремонт қилишдангина иборат бўлмай, балки шу блан бирга старли миқдорда ёқилғи, материал ва хомаш'ё запасларини жамғариш демакдир. Шуни эсдан чиқармаслик керакки, куз-қиш ойлари корхоналаримиз ишидаги энг ҳал қилучи даврдир, йиллик давлат планлари худди шу ойларда якунланади. Шу сабабли биз қишки мавсумга қанчалик намунали тайёргарлик кўрсак, бешинчи бешйиллик планининг ва 1955 йил давлат топшириқларининг муддатидан илгари бажарилишига ва социалистик саноатимизнинг янада юқори босқичга кўтарилишига шунчалик пухта замин ҳозирлаган бўламиз.

ОБЛАСТЬ РАЙОНЛАРИДА ПАХТА ТАЙЁРЛАШНИНГ БОРИШИ ТЎҒРИСИДА 1955 ЙИЛ 29 ОКТЯБРЬГАЧА БЎЛГАН МА'ЛУМОТ

(процент ҳисобида)

Районларнинг номи	Бир кунда	Мавсум бошидан	Районларнинг номи	Бир кунда	Мавсум бошидан
Ўртасарой	0,64	84,71	Гулистон	0,58	70,14
Оҳангарон	0,25	82,11	Оққўрғон	0,36	70,12
Оржоникидзе	0,25	80,17	Янгийўл	0,36	69,44
Пискент	0,44	79,82	Ўртачирчиқ	0,45	65,43
Юқоричирчиқ	0,48	79,66	Чиноз	0,51	64,25
Мирзачўл	0,23	76,27	Калинин	0,03	64,24
Сирдар'ё	0,29	75,64	Қуйичирчиқ	0,69	60,08
Октябрь	0,60	73,96	Бекобод	0,30	56,70
Верхне-волинск	0,24	71,71	Ховос	0,55	52,90
Бўка	0,41	71,58	Боёвут	0,50	50,80

ОБЛАСТЬ СОВХОЗЛАРИДА ПАХТА ТАЙЁРЛАШНИНГ БОРИШИ ТЎҒРИСИДА 1955 ЙИЛ 29 ОКТЯБРЬГАЧА БЎЛГАН МА'ЛУМОТ

(процент ҳисобида)

Совхозларнинг номи	Бир кунда	Мавсум бошидан	Совхозларнинг номи	Бир кунда	Мавсум бошидан
4-нчи Вревский	0,77	88,85	2-нчи «Далварзин»	0,19	58,33
«Малик»	0,47	78,65	1-нчи «Далварзин»	0,58	57,05
16-нчи совхоз	0,40	73,48	3-нчи Вревский	—	55,21
17-нчи совхоз	0,55	68,52	2-нчи «Боёвут»	0,89	46,69
«ЎзССР бешйиллиги»	0,69	60,08	3-нчи «Боёвут»	0,57	46,24
3-нчи «Далварзин»	0,23	58,69	4-нчи «Боёвут»	0,55	45,93
1-нчи «Баёвут»	0,67	58,51	Кўкорол	0,13	32,18
			10-нчи совхоз	0,44	22,70

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

Туркман давлат опера ва балет театрини Меҳнат Қизил Байроқ ордени блан мукофотлаш тўғрисида

Совет театр сан'атини ривожлантиришда кўрсатган катта хизматлари учун Туркман давлат опера ва балет театри **Меҳнат Қизил Байроқ** ордени блан мукофотлансин.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси К. ВОРОШИЛОВ.
СССР Олий Совети Президиумининг Секретари Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1955 йил, 28 октябрь.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

Туркманистон ССР сан'ат ходимларига СССР халқ артисти деган фахрий унвон бериш тўғрисида

Совет сан'атини ривожлантиришда кўрсатган катта хизматлари учун ҳамда Туркман адабиёти ва сан'атининг Москва шаҳрида ўтказилган декадаси муносабати блан қуйидагиларга **СССР халқ артисти** деган фахрий унвон берилсин.

1. **Қорлиев** Олти — Туркманистон ССР халқ артисти, И. В. Сталин номидаги Туркман давлат драма театрининг бош режиссёри.
2. **Қулиева** Маманжон — Туркманистон ССР халқ артисткаси, Туркман давлат опера ва балет театрининг солисткаси.
3. **Муродова** Сона — Туркманистон ССР халқ артисткаси, И. В. Сталин номидаги Туркман давлат драма театрининг артисткаси ва директори.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси К. ВОРОШИЛОВ.
СССР Олий Совети Президиумининг Секретари Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль
1955 йил, 28 октябрь.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

Академик А. Ф. Иоффега Социалистик Меҳнат Қаҳрамони унвони бериш тўғрисида

Фан соҳасидаги хизматлари учун ва туғилган кунининг етмиш беш йиллиги муносабати блан академик Абрам Федорович **Иоффега Социалистик Меҳмат Қаҳрамони** унвони берилиб, **Ленин** ордени ҳамда **«Ўроқ ва болға»** олтин медали топширилсин.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси К. ВОРОШИЛОВ.
СССР Олий Совети Президиумининг Секретари Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль
1955 йил, 28 октябрь.

Туркманистон ССР адабиёт ва сан'ат ходимлари орденлар ва медальлар блан мукофотланди

Туркман адабиёти ва сан'атини ривожлантиришда кўрсатган катта хизматлари учун ҳамда Туркман адабиёти ва сан'атининг Москвада ўтказилган декадаси муносабати блан СССР Олий Совети Президиумининг Фармони блан Туркманистон ССР халқ артисти Б. Омонов, Туркманистон ССР халқ артисти Х. Аннадурдиев, Туркманистон ССР халқ артисткаси А. Аннақулиева, ёзучи К. Бурунов, ёзучи Б. М. Кербобоев, Туркманистон ССР халқ артисти М. А. Кириллов, СССР халқ артисти А. Қулмамедов, композитор, Туркманистон ССР да хизмат кўрсатган сан'ат арбоби В. Мухатов Ленин ордени блан мукофотландилар.

Меҳнат Қизил Байроқ ордени блан 33 киши, «Ҳурмат белгиси» ордени блан 95 киши, «Меҳнатда ўрнак кўрсатганлиги учун» медали блан 123 киши мукофотланди. (ТАСС).

Г. Н. ЧЕРДАНЦЕВНИНГ ЮБИЛЕЙИ

Ўзбекистон пойтахтининг жамоатчилиги 29 октябрь куни Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг корреспондент- а'зоси, иқтисодий фанлар доктори, профессор Г. Н. Черданцев туғилган кунинг 70 йиллиги ва илмий-педагогика фаолиятининг 40 йиллигини нишонлади.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясида экономист олимнинг юбилейига бағишланган тантанали йиғилиш бўлди. Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг вице-президенти К. Е. Житов кириш нутқи сўзлаб уқтириб ўтдики, Г. Н. Черданцев Ўзбекистоннинг ва Ўрта Осиёдаги бошқа республикаларнинг ишлабчиқарувчи кучларини ривожлантириш ҳамда даштлик ерларни хўжалик жиҳатидан ўзлаштириш блан боғли бўлган проблемаларни илмий асосда ишлаб чиқишда кўп ишлар қилди. Г. Н. Черданцев В. Й. Ленин номли Ўрта Осиё Давлат университетининг ташкилотчиларидан бири ва бу университетнинг биринчи ректори бўлди. Г. Н. Черданцев ҳозирги вақтда катта илмий, педагогик ва жамоат ишлари олиб бормоқда.

Ўрта Осиё Давлат университети, Ўрта Осиё политехника институти ва бошқа кўпгина илмий муассасаларнинг вакиллари юбилярни қизғин табрикладилар. Республика Олий Совети Президиумининг Г. Н. Черданцевга Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган фан арбоби деган фахрий унвонни бериш тўғрисидаги фармони ўқиб эшитдирилди. (ЎзТАГ).

Пахтакорларга амалий ёрдам бермоқдамиз

Тошкент шаҳар Октябрь районининг меҳнаткашлари партиямизнинг қишлоқ хўжалигини янада юксалтириш тўғрисидаги қарорларининг бажарилишига ҳисса қўшиш учун Ўртачирчиқ район меҳнаткашларига амалий ёрдам бермоқдалар.

Районимиздаги корхоналарнинг коллективлари Ўртачирчиқ районидаги колхозларни оталикка олиб, баҳор ва ёз ойларида чигит экиш ва ғўзани парвариш қилиш даврида колхозларга хўжалик ва транспорт воситалари блан ёрдам бериб турдилар.

Колхозчилар ўртасида партиявий-сиёсий ва оммавий-тарбиявий ишларни йўлга қўйишда колхоз партия ташкилотларига ёрдам бериш учун район партия активидан 15 киши юборилди. Улар колхоз партия ташкилотларида партиявий-ташкилий ва сиёсий-оммавий ишларни йўлга қўйишда самарали иш олиб бордилар. Колхозчиларга маданий хизмат кўрсатиш учун Маданият уйи, Ҳамза номли давлат академик театри ва Охунбобоев номли ёш тамошабинлар театри коллективлари колхозларга чиқиб, концертлар бердилар, деворий газета ва «Жанговар варақа»лар чиқаришда актив қатнашдилар.

Йўллар министрлиги машинасозлик заводининг коллективи, «XVIII партконференция» артели, Сталин номли артель, райпромкомбинат ва бошқа корхона ҳамда муассасалар Ўртачирчиқ районидаги «Ленин йўли», Сталин номли, Каганович номли ва бошқа колхозларда катта иш олиб бордилар.

Пахта йиғим-терими даврида колхозчиларга ва болалар муассасаларига медицина ёрдами бериш учун бу районга 10 врач, 8 медицина ҳамшираси ҳамда болалар боқчаси ва ясли ходимларидан 10 киши юборилди.

Районимизнинг меҳнаткашларидан мингларча ватанпарварлар пахта йиғим-терими даврида етиштирилган мўл ҳосилни нобуд қилмай, йиғиб-териб олишда колхозчиларга ёрдам бериш учун пахта далаларида ғайрат блан ишлаётирлар. Якшанба кунларида район меҳнаткашларидан пахта далаларига 6 — 7 минг киши чиқиб туради. Йиғим-теримда 1-нчи босмахона коллективи айниқса актив қатнашмоқда. Босмахонанинг Энгельс номли колхозда ишлаётган ишчи ва хизматчиларидан ўртоқ Ахмедшина, Шодмонова, Лукьянова, Яровская ва бошқалар ҳар куни 60—70 килограммдан пахта термоқдалар.

Биз колхозларга оталик ёрдамини янада яхшилаш ва пахтани нобуд қилмай йиғиб-териб давлатга топшириш учун Ўртачирчиқ районининг колхозчиларига бераётган ёрдамимизни янада кучайтирамиз.

Ш. ШОИСЛОМОВ,
Тошкент шаҳар Октябрь район партия комитетининг секретари.

Юксалаётган колхозда

«Ленинизм» колхози бирнеча йилдан бери пахта тайёрлаш планини бажараолмай Сирдар'ё районидаги қолоқ колхозлар қаторига тушиб қолган эди. Бирнеча йилдан бери орқада қолиб келаётган бу колхозга ўтган йили ишбилармон, тажрибали ўртоқ О. Тиллаев раис, ўртоқ Алимов партия ташкилотининг секретари қилиб сайландилар.

Колхоз правлениесининг янги состави агротехника фани ютуқлари ҳамда илғорларнинг тажрибаларини кенг қўллаб, 570 гектар ерга чигитни янги, прогрессив усулда экишда пахтакорларга тўғри раҳбарлик қилаолди. 450 гектардан ортиқ ерга ғўзалар квадрат-уялаб жойлаштирилди. Ғўза парвариши юқори агротехника қоидалари асосида механизация кучи блан ўтказилди. Натижада илгариги йилларга нисбатан 22 мингта меҳнат куни тежалиб, олинган мажбурият қопланадиган даражада мўл ҳосил етиштирилди.

Колхоз правлениеси ва партия ташкилоти ёз бўйи фидокорона меҳнат қилиб, етиштирилган мўл ҳосилни сра нобуд қилмай, тезда йиғиб-териб давлатга топшириш юзасидан пухта тайёргарлик кўрди, колхозчилар теримга бирдамлик ва уюшқоқлик блан киришдилар. Йиғим-теримнинг дастлабки кунлариданоқ колхозчиларга маданий-маиший шароитлар яратилиб, оммавий-сиёсий ишлар кучайтириб юборилди.

Шунингдек, теримчиларни моддий жиҳатдан рағбатлантиришга ҳам алоҳида э'тибор берилиб, ҳар ўн кунда ғалла ва пул аванслари тақсимлаб турилмоқда. Ана шу тадбирларнинг амалга оширилиши пахта териш ҳамда давлатга топшириш сур'атини кундан-кунга кучайтирмоқда. Колхоз кунига йиллик планнинг 2,5—3 проценти миқдорида пахта тайёрлаб, район сводкасидаги 7-нчи ўриндан 1-нчи ўринга чиқиб олди.

Колхоз а'золари октябрьнинг учинчи бешкунлигида 13 процент миқдорида пахта тайёрлаб, районнинг кўчма Қизил байроғини олишга муяссар бўлдилар. Айниқса, ўртоқ Т. Турсунов бошлиқ комсомол-ёшлар бригадаси пахта тайёрлаш планини колхозда биринчи бўлиб бажариб, юқори кўрсаткичларга эришди. Шунингдек, Б. Додаев, А. Кароматов ўртоқлар бошлиқ звено а'золари пахта тайёрлаш планини 110—115 процентдан ошириб бажардилар. Ўртоқ Д. Тиллаев бошлиқ бригада а'золари ҳозир пландан ташқари пахта топширмоқдалар.

Колхозда кўпмингчиларнинг сони тобора кўпайиб бормоқда. Ҳозир 200 теримчи колхоз хирмонига 6—7 минг килограмдан ошириб пахта топширди. М. Раҳмонова, Б. Муртозова, Ш. Исмоилова ва М. Қирғизбоева каби ўртоқлар шулар жумласидандир.

Колхоз а'золари партиямиз XX с'езди шарафига бошланган социалистик мусобақага қўшилиб йиллик пахта тайёрлаш давлат планини муддатидан олдин бажариш учун барча ишчи кучи ва моддий-техникадан тўла ва унумли фойдаланганлари ҳолда, астойдил меҳнат қилмоқдалар. Колхоз а'золари Қизил байроқни йилнинг охиригача ўз қўлларида сақлаб қолиш учун ғайратларига-ғайрат қўшиб, самарали меҳнат қилмоқдалар.

А. НАБИХЎЖАЕВ.

Қўшимча мажбурият олинди

Оққўрғон районидаги Тельман номли колхоз а'золари 875 гектар ерга чигит экканлар. Улар ғўзани илғор агротехника талабларига мувофиқ парвариш қилиб, мўл ҳосил етиштирдилар. Колхозчилар етиштирилган «оқолтин»ни сра ҳам нобуд қилмай йиғиб-териб олиш ишини ҳам зўр уюшқоқлик блан давом этдираётирлар.

Колхознинг ўртоқ Т. Каримбоев бошлиқ бригада а'золари эса 60 гектар пахта майдонининг ҳар гектаридан 24 центнердан пахта топшириб, планни ортиғи блан бажардилар. Бу бригада теримчиларидан Б. Каримбоева, Ҳ. Унибоева ва бошқа ўртоқлар ҳар куни 90—100 килограммдан пахта териб, меҳнат унумини оширишда, айниқса намуна бўлаётирлар.

КПСС Марказий Комитети Октябрь Чақириқларидан ғоят руҳланган бу бригада а'золари социалистик мусобақани янада қизитиб гектаридан яна 15 центнердан пахта топшириш, бу мажбуриятни улуғ байрам кунигача бажаришга аҳд қилдилар.

Н. СОБИРОВ.

Кўракни машина блан йиғиб олишга киришилди

МОЛОТОВ, 27 октябрь. (ЎзТАГ). Ўртасарой районида кўрак териш бошланди. Буерда кўрак терадиган «СКН-4» маркали тўртқаторли осма машиналар ишлатилмоқда. Райондаги биринчи МТС-нинг Булганин номли ва «Северний маяк» колхозларига бириктилган ҳайдовчи-механизаторлари бу ишга районда ҳаммадан илгари киришдилар. Улар ишни группа усулида ташкил қилдилар. Ажратилган участкаларга 2—3 агрегат юборилди. Терилган кўсаклар шу жойнинг ўзидаёқ кўрак тозалайдиган машина орқали тозаланиб, бу жойдан тўғридан-тўғри тайёрлаш пунктига жўнатилмоқда.

Группа усули юқори кўрсаткичларга эришишни та'минламоқда. Кўрак териш машиналарини ҳайдовчи механизаторлардан Ҳошим Нуриддинов ва Ен Чун Ким ўртоқлар кундалик топшириқларини ошириб бажармоқдалар. Уларнинг ҳарбири кунига нормадаги 7 ўрнига деярли 10 гектар ердаги кўракни териб олмоқдалар.

Механизаторлар техникадан яхши ва унумли фойдаланишга интилиб, икки смена бўлиб ишлашга кўчдилар. Ҳозир далаларда ишлаш учун чиқарилган 20 та агрегатнинг ҳарбирига 2 тадан механик-ҳайдовчи ажратилган.

Йиллик пахта тайёрлаш плани бажарилди

Мирзачўл районидаги Маленков номли колхоз пахтакорлари байрамолди вахтасида туриб, фидокорона меҳнат қилмоқдалар. Улар партиямизнинг байрамолди Чақириқларига амалий иш блан жавоб бериш учун курашиб, йиллик пахта тайёрлаш планини муваффақиятли бажардилар, ҳар гектар ердан 23,5 центнердан ҳосил топширишга эришдилар.

У. Исроилов, Ш. Қорабоев ўртоқлар бошлиқ илғор бригадалар йиллик планни 110—115 процент қилиб адо этдилар.

Ҳали колхоз даласида пахта кўп. Маленков номли колхоз а'золари гектаридан яна 5 центнердан ҳосил йиғиб олиш учун зўр ғайрат блан курашмоқдалар.

Октябрьолди мусобақасида ғолиб чиқиш учун

Юқоричирчиқ район колхозчилари ва механизаторлари ўз зиммаларига оширилган мажбурият олдилар

Свердлов номли колхоз клубига илғор пахтакорлар, механизаторлар, каноп ва жутдан мўл ҳосил етиштирган пешқадам кишилар йиғилган. Биринчи қаторларда ўз меҳнатлари блан зўр муваффақиятга эришган Социалистик Меҳнат Қаҳрамонлари ўтириптилар.

Қишлоқ хўжалик илғорлари район кенгашини Юқоричирчиқ район ижроия комитетининг раиси ўртоқ Абдуллаев очади. У, область ижроия комитети раисининг вазифасини бажарувчи ўртоқ Мирзабековга сўз беради. Ўртоқ Мирзабеков Юқоричирчиқ районидаги каноп ва жут экучи колхозлар йиллик планларини бажарганликлари, пахтакор колхозлар эса кейинги бешкунликда пахта топшириш графигини муваффақиятли адо этганликлари учун область ижроия комитети ҳамда Ўзбекистон КП область комитетининг кўчма Қизил байроғи шу, Юқоричирчиқ районига берилганлигини айтади.

Область кўчма Қизил байроғини район партия комитетининг секретари ўртоқ Й. Иброҳимов қабул қилиб олгач, бундай дейди:

— Районимиз луб экинлари тайёрлаш планини муддатидан илгари бажарди. Биз пландан ташқари давлатга 4 минг тонна каноп ва жут пояси беришга қарор қилганмиз. Районимиз қишлоқ хўжалик ходимлари ўз сўзларининг устидан чиқадилар. Пахтакорларимиз ҳам шу кунларда йиғим-терим ишлари сур'атини бирмунча тезлаштирдилар.

Юқори ҳосилли ҳисобланган Сталин номли колхоз йиллик планни муваффақиятли бажарди. «Ленинизм» колхозининг а'золари шу кунларда йиллик планни бажариш арафасида туриптилар. Андреев номли, Жамбул номли колхозларнинг пахтакорлари эса 1 ноябрьгача планни бажариш учун курашмоқдалар. Районимиз меҳнаткашлари Октябрьолди социалистик мусобақасини кучайтириб, партиямизнинг XX с'ездига муносиб совға тайёрлаш учун ҳаракат қиладилар.

Йиғилишда биринчи бўлиб Сталин номли колхознинг раиси ўртоқ Жонзоқов сўзга чиқди. У, колхоз пахтакорлари пландан ташқари 150 тонна ҳосил етказиб беришга қарор қилганликларини айтади.

Шундан кейин Свердлов номли колхознинг раиси ўртоқ Кимга сўз берилади.

— Колхозимизнинг барча бригада ва звенолари луб экинлари ҳосилини ўтган йилдагиларга нисбатан кўп миқдорда оширдилар. Натижада колхозимиз катта даромад эгаси бўлди. Колхозчилар ҳамда механизаторлар байрамолди мусобақасини кучайтириб, 7 ноябрьгача барча экин майдонини шудгор қилиб қўйишга қарор қилдилар.

«Ленинский путь» колхозининг раиси Ни, 2-нчи МТС директори Моргунов ўртоқлар қишлоқ хўжалик йили муваффақиятли якунланаётганлигини та'кидладилар.

Йиғилишда область партия комитетининг секретари ўртоқ О. Алимов сўзлади.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми номидан область ижроия комитети раисининг вазифасини бажарувчи ўртоқ Мирзабеков мукофотланганларга Ўзбекистон ССР Олий Советининг Фахрий ёрлиқларини топширди.

Йиғилиш қатнашчилари ўз зиммаларига оширилган мажбуриятлар олдилар. Улар пландан ташқари 4 минг тонна каноп ва жут пояси топшириш тўғрисидаги мажбуриятларини 7 ноябрьгача, пахта тайёрлаш йиллик планини эса 15 ноябрьгача, кузги шудгор қилишни 25 ноябрьгача шараф блан бажаришга қарор қилдилар.

ПАРТИЯ ТУРМУШИ

Ишлабчиқаришда коммунистларнинг авангардлик ролини оширайлик

К. Е. Ворошилов номидаги «Ташсельмаш» заводи партия ташкилотининг ҳисобот йиғилишидан

«Ташсельмаш» заводининг ишчилари инженер-техник ходимлари ва хизматчилари КПСС Марказий Комитетининг июль Пленуми қарорини бажариш учун курашиб, ба'зи муваффақиятларга эришган бўлсаларда, лекин завод ишида ҳали ҳам катта камчиликлар бор. Завод 1955 йилнинг ўтган уч квартал планини ялпи маҳсулот ишлаб чиқариш бўйича 92,5 процент, товар маҳсулоти бўйича 84,2 процент бажарган, холос.

Ишлабчиқариш планининг тўла бажарилмаётганига сабаб нима? Камчиликларни тезлик блан тугатиш учун нималар қилиш керак? Мана бу масалалар завод партия ташкилоти ҳисобот йиғилишининг э'тибор марказида бўлди.

Аввало шуни айтиш керакки, партия комитети секретарининг ўринбосари ўртоқ Қобуловнинг ҳисобот доклади коммунистларни сра қаноатлантирмади. Чунки, ҳисобот докладида завод нима учун планни бажармаётгани анализ қилинмади, ишдаги нуқсонларнинг сабаблари кўрсатилмади. Шунингдек ишлабчиқаришда коммунистларнинг авангардлик роли, коллектив қўлга киритган илғор тажрибаларни умумлаштириш соҳасида партия ташкилоти томонидан қилинган ишлар ўз ифодасини топмади. Завод партия ташкилотининг ишидаги камчиликлар танқид ва ўз-ўзини танқид белгиси остида очиб ташланмади.

Завод коллективи бу йил СХС—1,2 горизонталь-шпиндельли машина ишлаб чиқаришни ўзлаштириши ва уни планда белгиланган миқдорда ишлаб чиқариши керак эди. Бу машинани ишлаб чиқариш учун зарур бўлган 1109 штампдан 472 таси, 1271 мосламадан 524 таси тайёрланмаган. Шунинг учун завод планда белгиланган 400 ўрнига 20 та машина ишлаб чиқарган, холос. Резецлар, оправкалар, протяжкалар етишмайди, шу сабабли ҳам ишчилар, қимматли вақтни бекорга ўтказмоқдалар. Партия комитети эса ишлабчиқариш блан яқиндан шуғулланмаётир, социалистик мусобақани уюштириш ва унга раҳбарлик қилишдан четда турмоқда. Партиявий-сиёсий ишлар шу куннинг талабига жавоб бермайди.

Коммунистлардан Утенков, Лукянова ўртоқлар қуюв цехи кўплаб брак маҳсулот чиқараётганини ҳақли равишда танқид қилдилар. Завод утиль базаси, йўлкалар, брак маҳсулотлар, ҳархил чиқиндилар блан уюлиб ташланган. Завод ма'мурияти, партия комитети эса бракка қарши жиддий курашмаётир.

Айрим коммунистлар ўз вазифаларига мас'улиятсизлик блан қарайдилар. Коммунистлардан Платонов, Шумский ўртоқлар ўз малакаларини ошириш устида ишламайдилар, жамоат ишларида қатнашмайдилар, завод ишлабчиқариши блан қизиқмайдилар. Бундай коммунистларни ҳарбир цехда учратиш мумкин. Лекин коммунистларнинг ишлабчиқаришдаги авангардлик ролини оширишга партия комитети ва цех партия ташкилотлари яхши э'тибор бермай келмоқдалар.

Йиғилиш қатнашчилари завод партия комитети коммунистларнинг сиёсий ўқувига ёмон раҳбарлик қилаётганини алоҳида қайд қилиб ўтдилар. Коммунистлар ўзларининг сиёсий билимларини ошириш устида ишламаётирлар, ғоявий-сиёсий савияларини ошириш ҳақида ўйламаётирлар. Уларнинг ишлабчиқаришда пассив эканининг сабаби ҳам шунда.

Завод партия кутубхонасининг мудири ўртоқ Безукладников партия маорифи шохобчаларида машғулотлар ёмон бораётганини, кўп коммунистлар ўқишга келмаётганини ҳақида сўзлаб, партия комитети сиёсий тўгаракларнинг ишига ёмон раҳбарлик қилаётганини айтди. Партия маорифи тўгаракларида 310 коммунист ўқиши керак. Ваҳоланки тўгарак машғулотларига 135—150 киши қатнашмоқда, холос.

Нотиқлар завод партия комитети касаба союз комитетига ва комсомол ташкилотига етарли даражада раҳбарлик қилмаётганини уқтириб ўтдилар. Касаба союз комитетининг ишида камчиликлар кўп. У партия ташкилотининг ёрдамига мухтож. Заводда меҳнат шароити яхши ташкил этилмаган. Касаба союз комитети ишчиларнинг турмуш даражасини янада яхшилаш, ишлаш учун қулай шароит яратиб бериш масаласи блан камдан-кам шуғулланади.

Ишчилар ўртасида меҳнат интизоми бўш, ишга кеч келиш ҳодисалари тез-тез учраб туради. Партия комитети ёшларни ўқитиш, тарбиялаш, малакасини ошириш ишлари блан бўш шуғулланаётир. Шу сабабли меҳнат интизомини бузучиларнинг кўпчилиги ёшлардир.

Йиғилишда завод ёрдамчи хўжалигига, оталикдаги мактабга ёрдам бериш ишига партия комитети э'тиборсиз қараётгани қаттиқ танқид қилинди.

Завод партия комитети ишидаги, шунингдек хўжалик ишлардаги камчиликлар шунинг учун содир бўлмоқдаки, партия комитетининг секретари ўртоқ Тудаков ва унинг ўринбосари ўртоқ Қобулов, комитет а'золари ишчилар ўртасида бўлмайдилар, фақат кабинетдан туриб раҳбарлик қиладилар. Партия комитети партия йиғилиши қарорларининг, шунингдек ўз қарорларининг бажарилишини контроль қилиб турмайди.

Ўртоқ Қобулов ҳам, йиғилишда сўзга чиққан нотиқлар ҳам завод ма'мурияти, Куйбишев район партия комитети адресига бирорта танқидий фикр айтмадилар. Шунинг учун бўлса керак, йиғилиш президиумида ўтирган район партия комитетининг секретари Тожихонова ва завод директори Оттигашев ўртоқлар йиғилишда сўзламадилар, меҳмондек ўтирдилар. Ваҳоланки, бу ўртоқлар заводнинг ишлабчиқариш планини бажаришда орқада қолаётганлигининг сабабларини очиб ташлашлари, завод коллективи, партия ташкилоти олдида турган вазифалар ҳақида, уни бажариш учун нималар қилиш зарур эканлиги ҳақида гапиришлари керак эди. Коммунистларнинг айни мақсадлари ҳам шу эди. Фактлар шуни кўрсатадики, Куйбишев район партия комитети завод партия комитетига етарли даражада раҳбарлик қилмаётир, ишлабчиқариш планини бажаришда заводга ёрдам бермаётир.

Ҳисобот йиғилиши мавжуд камчиликларни тезда тугатиш, ишлабчиқаришда коммунистларнинг авангардлик роли ва мас'улиятини оширишга қаратилган конкрет тадбирлар белгилади.

Район партия конференциясига 43 делегат сайланди.

ДЕВОРИЙ ГАЗЕТА РЕДАКТОРЛАРИНИНГ СЕМИНАРИ

«Чирчиксельмаш» заводида цех деворий газеталари редакторлари ва редколлегия а'золарининг семинари бўлди. Ҳафтада бир марта чиқадиган «Машиностроитель» деворий газетасининг редактори ўртоқ Никитин ва «За качество» газетасининг редактори ўртоқ Куденко ўз иш тажрибалари ҳақида, янги техникани ва илғор технологияни жорий қилиш учун курашда матбуотнинг роли тўғрисида сўзлаб бердилар. (ЎзТАГ).

ОҒИР САНОАТИМИЗНИНГ ИЛҒОР КИШИЛАРИ

Жўра Тўлаганов мақсадига эришди

Бирхил кишилар бўладики, улар бир ишни қиламан деб астойдил аҳд қилса, уларни ҳарқанча гап блан ҳам бу ишдан қайтариб бўлмайди. Бизнинг Жўра ҳам худди шу тоифадаги бирсўзли, аҳди мустаҳкам йигитлардан. У, Калинин районидаги «Победа» колхози далаларида ишлаб юрган пайтларида саноатта, завод ҳаётига қизиқиб қолган. Қанча-қанча ерларни бир кунда ҳайдаб қўядиган тракторларни, колхозчиларнинг оғирини енгил, узоғини яқин қиладиган машиналарни кўрганида унинг қалбида ана шу қудратли механизмларни ишлаб чиқаришда бевосита иштирок этиш, шунга ҳисса қўшиш орзуси жўш уриб кетарди. Айниқса «машина бўлмаса шунча ерни эплайолармидик», «машинанинг қувватига жуда ҳам қойилман, уни ишлаб чиқарган азаматларга ҳам минг раҳмат» деган гапларни эшитганида бу олқишлардан мамнун бўлиб, жилмайиб турган бақувват, ёш абжир ишчининг сиймоси анча вақтгача унинг кўз ўнгидан кетмас эди. Ўша вақтида у, «мен ишчи бўламан, машина ишлаб чиқарадиган киши бўламан» деб қат'ий қарорга келган эди.

Совет Армияси сафига борганида унинг техникага бўлган қизиқиши янада кучайди. Армиядан қайтгач, тўппа-тўғри бизнинг заводга ишга келди. Завод кадрлар бўлимининг бошлиғи ўртоқ Бударин унинг ариза ва ҳужжатларини кўздан кечириб:

— Саноат соҳасида бирор касбингиз, техник ма'лумотингиз борми? — деб сўраганида Жўра:

— Техник ма'лумотим ҳам йўқ, ҳечқандай касбни билмайман ҳам. Лекин энг асосий касб бўйича мутахассис бўлмоқчиман, — деб жавоб қилди. У, Будариннинг «бизга малакали ишчилар керак, шогирд қабул қилиш планимиз тўлди» деган гапларига қулоқ солмай, қандай бўлмасин, ишқилиб энг оғир ишга қабул қилишни сўраб туриб олди. Ниҳоят, уни транспорт цехига юкчи қилиб олдик. Лекин бу иш машина ишлаб чиқариш блан бевосита боғлиқ бўлмаганлиги учун Жўра бу ерда бирқанча вақт ишлагач, зерикиб қолди. Ҳадеб цехларга хизмат қиладиган транспортда ишлашга кўчиришни сўрайберди. Бу илтимос ҳам қондирилди.

У, цехларга заготовка ташиб юрар экан, қудратли станокларнинг ҳаракатига, уларни бошқараётган ишчиларнинг ишига ҳавас блан разм солиб юрар эди. Айниқса термик цехи унинг диққатини кўпроқ тортар эди. Кўпинча бўш вақтини шу цехда ўтказарди. Бу ердаги ишчилардан «нега бу шундай?», «шу детальни мана бундай қилиб тайёрласа бўлмайдими?», «мана бу машинанинг бу қисми нима иш қилади?» деб минг хил нарсаларни сўрайберишдан эринмасди. Унинг бунчалик ишқибозлиги, «икир-чикир»ларни сўрайбериши айримларга ёқмасди ҳам. Цехдаги ҳамма ишчи ва мастерлар доим мақташгани учунми, ёки муомаласи яхши бўлганлиги учунми—ишқилиб, Жўра детальларни тоблашнинг, уларга термик ишлов беришнинг тажрибали мастери Николай Петрович Антонкинга жуда кўп мурожаат қилиб турарди. Мастернинг улкан детальларни ғоят маҳорат ва эпчиллик блан юқори температурали иссиқ печь ёнида туриб тоблашини завқ блан кузатар экан, ундан турли нарсаларни сўраб олар ва олган жавобини ўзича икки-уч марта такрорлаб, сингдириб оларди. Шу тариқа бу участкага тез-тез кириб юриши, бу йигитдаги зўр қизиқишни сезган Николай Петровичнинг унга ўз ҳунарини аста-секин ўргатишдан эринмаслиги орқасида термистлик касбини астойдил севиб қолди. Энди у, ма'муриятдан шу цехга кўчиришларини сўрайберди.

— Мен машинасоз бўламан деганман. Юкчиликни, заготовка ташишни ҳамма ҳам қилаолади. Мени термистликка ўтказинг, у ерда йигит киши қиладиган ишлар кўп, — деб туриб олди. Унинг бу илтимосини рад қилиб бўлмади. «Транспорт — заводнинг юраги, транспорт — цехларга керакли деталь, заготовка ва бошқа нарсаларни ўз вақтида етказиб бермаса, планни бажариб бўлмайди, сен бу ерда жуда яхши ишлаяпсан», деган гаплар ҳам кор қилмади. Тутган жойини кесадиган Жўра цехга отилар эди. Орага Николай Петрович ҳам тушди. У, Жўрани шогирдликка олажагини айтиб, тез орада бу «ўт йигит»ни илғор термист қилиб етиштиришга ва'да берди. Бу илтимосларга кўнмасликка ўрин қолмади.

— Кўзингга қараб, ҳовлиқмасдан ишлайсан, — уқтирди биринчи куниёқ устоз Антонкин ўз шогирди Жўрага. — Бу ерда қилинадиган иш жуда нозик, маҳсулотнинг сифатини секундлар ҳал қилади. Бир детальни печьда тоблашда 10 секунд ортиқ-кам тутиб қолсанг, маҳсулот брак бўлади, қанча металл исроф бўлади, қанча меҳнат беҳудага кетади.

— Хўп, сиз ўргатишдан зерикмасангиз, бас. Мен мустақил ишга ўтишга шошилмайман. Қачон ўзингиз «бўлди, энди ўзингча ишлайбер» десангиз, шунда ўтаман, — деб жавоб берди Жўра ҳаяжонланиб.

Шу кундан бошлаб у, зўр иштиёқ блан термистлик касбининг ҳамма нозик хусусиятларини ўрганабошлади. Олдинлари анча кўзи пишиб қолгани ва устозининг қунт блан ўргатиши натижасида Жўра бир ой ўтар-ўтмас мустақил ишга ўтишга муваффақ бўлди. Ўз ҳунарининг технологиясини, шу ишга оид техник адабиётларни ва илғорлар тажрибасини тинмай ўрганиши ва ўзлаштирабориши туфайли у, тез фурсатда 5-нчи разрядли термист-калильщик бўлиб етишди. Ҳозир у, бошқалар қатори КПСС XX с'ездини ва Октябрьнинг 38 йиллигини муносиб кутиб олиш учун курашиб, смена нормасини 150 — 200 процентдан бажармоқда.

В. ЗЕМЛЯНКИН,
«Под'ёмник» заводи партбюросининг секретари.

СССР Олий Совети делегациясининг Болгария Халқ Республикасига боришига ва Болгария Халқ Республикаси халқ Мажлиси делегациясининг Совет Иттифоқига таклиф этилишига доир

Болгария Халқ Республикаси Халқ Мажлиси Бюросининг раиси Ф. Козовский СССР Олий Совети Иттифоқ Совети блан Миллатлар Совети Раислари А. П. Волков ва В. Т. Лацис номига қуйидаги мазмунда мактуб юборди:

«Болгария Халқ Республикасининг Халқ Мажлиси СССР Олий Советининг шу йил 9 февральдаги Декларациясини қўллаб-қувватлаганлигини ўз вақтида билдирган эди. СССР Олий Совети бу Декларациясида халқаро кескинликни юмшатишга ёрдам бериш ва давлатлар ўртасида дўстона муносабатларга эришишни кўзда тутиб айрим мамлакатларнинг парламентлари ўртасида бевосита алоқалар ўрнатишни таклиф этган эди.

Болгария Халқ Республикаси Халқ Мажлиси блан СССР Олий Совети ўртасида бевосита алоқа ўрнатилиши уларнинг тинчликни мустаҳкамлаш йўлидаги умумий ҳаракатида янги қадам бўлади. Халқаро аҳвол ўртага қўяётган асосий масалалар юзасидан иккала мамлакатнинг парламент арбоблари ўртасида фикр олишиш халқаро кескинликни камайтириш ва давлатлар ўртасидаги тинч муносабатларни мустаҳкамлаш соҳасида сарф қилинаётган кучғайратга ёрдам бериш учун янги имкониятларни топиб олишни мумкин қилган бўлар эди.

Ана шуларнинг ҳаммасини назарга олиб, Болгария Халқ Республикаси Халқ Мажлиси СССР Олий Совети делегациясини Болгария Халқ Республикасига келиб кетишга таклиф этиш шарафига муяссардир.

Агар СССР Олий Совети Халқ Мажлисининг шу йил 1 ноябрьда очиладиган навбатдаги сессиясига ўз делегациясини юборишни мумкин деб топса, биз хурсанд бўлар эдик».

А. П. Волков ва В. Т. Лацис Ф. Козовскийга жавоб хати юбордилар. Жавоб хатида бундай дейилади:

«Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Олий Совети Болгарияга СССР Олий Совети делегациясини юбориш ва Халқ Мажлисининг 1955 йил 1 ноябрьда очиладиган сессиясида ҳозир бўлиш тўғрисида Болгария Халқ Республикаси Халқ Мажлиси номидан топширган дўстона таклифномангизни ташаккур ва миннатдорчилик ҳисларига тўлиб-тошган ҳолда қабул қилади.

Биз ўз томонимиздан Совет Иттифоқига Болгария Халқ Республикаси Халқ Мажлисининг делегациясини юбориш тўғрисида СССР Олий Советининг таклифномасини Сизга хурсандчилик блан топширамиз.

Биз қаттиқ ишонамизки, СССР Олий Совети делегациясининг Болгария Халқ Республикасига бориши, шунингдек Болгария Халқ Республикаси Халқ Мажлиси делегациясининг Совет Иттифоқига келиши мамлакатларимиз ўртасидаги қардошларча ҳамкорлик ва дўстлик муносабатларини янада кўпроқ мустаҳкамлашдан иборат муҳим ишга хизмат қилади».

СССР Олий Советининг Болгарияга борадиган делегацияси қуйидаги составда тайинланди: делегация раҳбари — Иттифоқ Совети Мандат комиссиясининг а'зоси, КПСС МК секретари Н. И. Беляев, делегация а'золари — СССР Олий Совети депутатлари Л. И. Ананьева, Т. И. Архипова, Н. У. Базанова, К. Е. Бахтадзе, Г. И. Воробьев, В. К. Клименко, Л. М. Леонов, Г. Я. Руль, П. Т. Сапожков, А. И. Торсуков, Ж. Хўжаев, Г. И. Чуфаров.

Делегация Софияга 30 октябрьда жўнаб кетади.

Шаҳар обод бўлмоқда

Шаҳар ижроия комитети Тошкент шаҳрини ободонлаштириш ишига алоҳида э'тибор бермоқда. Ана шу мақсадда ҳозир шаҳардаги ирригация тормоқлари, сквер ва бульварларни тозалаш ҳамда тузатиш ишлари қизитиб юборилди.

Пойтахтнинг 26 та бульварида гул кўчатлари ўтқазиш давом этмоқда. Бу кўчатлар қишда шикастланмаслиги учун хазонларга кўмиб қўйилади. Революция сквери, Театр майдони, Қизил майдон ва шаҳардаги бошқа скверларнинг кўчатзорлари чопилиб текисланмоқда. Бу ерларга мевали дарахт кўчатлари, кўпйиллик ва бир йиллик гул ўсимликлари ўтқазиш тобора қизитилмоқда.

Яқинда республикамиз пойтахтида кузги кўчат ўтқазиш ҳафталиги бошланди. Шу мақсад блан шаҳар Совети ижроия комитети баҳорда экиладиган дарахт ва гул кўчатларининг 80-процентини кузда экишга тайёрланган эди. Ҳозир Ҳамза кўчасига ток ва мевали дарахт кўчатлари экиш учун ҳозирлик кўрилмоқда. Махсус гулчи-боғбонлар бульварларга лола, мартиш, герцетин, геотин, мальва каби ҳархил гуллар экишга киришдилар.

Гул хилларини кўпайтириш учун Кавказга бориб келган агрономлар Адлердан яшик ва тувакчаларга ўтказилган 2680 та гул кўчати келтирдилар. Бу кўчатлар орасида пальма, магнолия, лавра, камелия каби гуллар ҳам бор.

Х. МИРПЎЛАТОВА.

Мактаб ота-оналар лекторийси

Москва районидаги Чапаев номли 42-нчи ўрта мактаб педагоглар коллективи ота-оналар блан ҳамкорликни тобора мустаҳкамламоқдалар. Мактабда ташкил этилган ота-оналар лекторийси бирнеча йиллардан буён самарали ишлаб турипти.

Лекторийда ҳар ойда бир марта ўқув-тарбия ишлари блан боғлиқ бўлган масалалар кенг муҳокама қилинади ва ота-оналар учун болалар тарбиясига доир лекция ва докладлар уюштирилади. Яқинда мактаб директори ўртоқ А. Колмаков «Ўтган ўқув йилининг якуни ва янги ўқув йилидаги вазифалар» ҳақида доклад қилди. Шу муносабат блан чақирилган йиғилишга ота-оналардан 1200 га яқин киши қатнашди.

Мактаб ота-оналар комитети ҳам ўқув-тарбия ишларини яхшилашда актив иш олиб бормоқда.

Бундай тадбирларнинг изчиллик блан амалга оширилиши натижасида мактабда ўқучиларнинг интизоми мустаҳкамланиб, дарсга давомати тобора яхшиланмоқда ҳамда уларнинг яхши ўзлаштиришларига эришилмоқда.

Ш. ҚАМБАРОВА.

БИРИНЧИ РУС РЕВОЛЮЦИЯСИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ

Халқимиз революцион тарихида шонли саҳифа

Россиядаги 1905—1907 йиллар революциясининг энг муҳим босқичларидан бири — Умумроссия октябрь сиёсий стачкаси бошланганига 50 йил тўлди.

Умумроссия октябрь сиёсий стачкасини тайёрлашда большевиклар жуда катта ишлар қилдилар: улар В. И. Лениннинг кўрсатмаларига ва РСДРП III с'ездининг қарорларига оғишмай амал қилиб, ялпи сиёсий стачкадан қуролли қўзғолонга ҳозирлик кўриш учун фойдаландилар. Тобора оммавий тус олиб бораётган сиёсий стачканинг қуролли қўзғолонга олиб келиши тўғрисида большевиклар айтган гаплар тўғри бўлиб чиқди. Октябрьда бошланган ва бутун мамлакат бўйлаб ёйилган сиёсий стачка чор самодержавиеси тузумини куч блан ағдариб ташлашни мақсад қилиб қўйган декабрь қуролли қўзғолонини тайёрлашда ҳал қилучи босқичлардан бири бўлди.

Москвада бўлиб ўтган ва шаҳарнинг энг йирик саноат корхоналарига ёйилган сентябрь стачкаси Бутунроссия октябрь сиёсий стачкасининг муқаддимаси бўлди. Петербург ҳамда Россиянинг бошқа саноат марказларидаги ишчилар Москва ишчиларини қўллаб-қувватладилар. 7 (20) октябрьда Москва-Қозон темир йўлида бошланган забастовка тез вақт ичида бутун Москва темирйўл узелига ёйилди. 8 октябрьга келиб мамлакатдаги кўпчилик темир йўллар ишдан тўхтади. Москва ва Петербург ишчилари бошлаб берган иш бутун Россия ишчилари учун намуна бўлди. Тез орада стачка ҳаракати бутун мамлакатга ёйилди. Ленин шу вақтда Бутунроссия сиёсий стачкаси бу сафар ҳақиқатан ҳам бутун мамлакатни чулғаб олди, деб ёзган эди.

17 октябрьга келиб, стачка Бутунроссия стачкасига айланди.

Бутунроссия октябрь сиёсий стачкаси Туркистон меҳнаткашлари учун ҳам зўр сиёсий кураш, революцион тарбия мактаби бўлди; улар октябрь сиёсий стачкасига дастлабки кунларданоқ актив равишда қўшилдилар.

Тошкентдаги ва Самарқанддаги революцион-демократлар 12 октябрьда босиб чиқарган хитобномаларида ишчиларни ялпи забастовка қилишга чақирдилар. Ўрта Осиё темир йўли ва Оренбург-Тошкент темир йўли ишчилари 14 октябрьда биринчи бўлиб иш ташладилар. Тошкентда ва Ашхабодда стачка комитетлари тузилди. Иш ташлаган ишчиларга 14 — 18 октябрь кунлари Тошкент, Самарқанд, Андижон, Қўқон, Марв, Чоржўй, Ашхабод шаҳарларидаги корхоналарнинг ишчилари, почта, телеграф, савдо-саноат муассасалари ходимлари қўшилдилар; забастовкачиларга Тошкент конкаси ходимлари ҳам биринчилардан бўлиб қўшилдилар. 17 октябрьда Тошкентда саноат корхоналари ва устахоналари ишчилари иш ташладилар. Эртаси куни конка қатнови тўхтаб қолди.

В. И. Ленин бошчилигидаги большевикларнинг ялпи сиёсий стачка тўғрисидаги шиорлари ўз натижасини берди. Бутунроссия октябрь сиёсий стачкаси пролетар ҳаракатининг битмас-туганмас кучқудратга эга эканлигини яққол намойиш қилди. Даҳшатли куч бўлиб етилиб келаётган пролетариат қуролли қўзғолонидан ваҳимага тушиб қолган чор ҳукумати 1905 йил 17 (30) октябрьда «граждан эркинликлари» бериш, «қонун чиқарувчи» дума чақириш тўғрисида ва'да қилиб, манифест чиқаришга мажбур бўлди.

Октябрь сиёсий стачкаси қизғин давом этаётган кунларда В. И. Ленин бундай деб ёзган эди: «**Энди** самодержавие революцияга қарши очиқ хуруж қилишга қодир эмас. Революция **ҳали** душманга узилкесил зарба беришга қодир эмас. Қарийб баравварлашиб қолган кучларнинг бу хил иккиланиб туриши албатта ҳукуматни саросимага солади, уни жазо чораларидан ён беришга ўтишга, матбуот эркинлиги ва йиғилишлар эркинлиги ҳақида қонун

1905 йил 19 октябрьда Тошкентда бўлиб ўтган намойиш.
(Ўзбекистон халқлари тарихи музейида сақланаётган фото-суратдан).

чиқаришга мажбур этади» (Асарлар, 9 том, 421 бет).

Чор ҳукумати ўзи э'лон қилган манифест блан халқни алдашни, уни чалғитишни мақсад қилиб қўйган эди. Большевиклар манифестнинг қалбаки эканлигини фош қилиб ташладилар, революцион кучларни курашни давом эттиришга чақирдилар. Меньшевиклар, эсерлар, анархистлар ва буржуа миллатчилари манифестни кўкларга кўтариб мақтадилар, ишчиларни стачкаларни тўхтатишга чақирдилар. Броқ, революцион курашга отланган омма халқнинг бу ашаддий душманлари кўрсатган йўлдан бормади. Ўша вақтда халқ ўртасида подшо манифести тўғрисида:

«Қути учиб подшонинг, деди чиқариб ёрлиқ:

Тирикларга қамоғу, ўликларга озодлик»,

деган қўшиқ кенг тарқалган эди.

1905 йилнинг 19 октябрида Самарқанд шаҳрида профессионал революционер, большевик М. В. Морозов раҳбарлигида ишчиларнинг митинги бўлиб ўтди. Митингда подшо манифестининг мунофиқона эканлиги фош этилди. Митинг меҳнаткашларни забастовкани давом эттиришга чақирди. Бу митинг тўғрисида «Самарқанд» газетаси ўзининг 1905 йил 22 октябрьда чиққан 216-нчи сонида бундай деб ёзди:

«Митингда қабул қилинган резолюция сиёсий маҳбусларни озод қилишни, тенг, яширин, тўппа-тўғри овоз бериш амалга оширилишини талаб қилади». Шу резолюциянинг 4-нчи бандида бундай дейилган эди: «Йиғилиш ҳозир бўлган сарт ишчиларнинг сўрови блан маҳаллий меҳнаткашларнинг иқтисодий талабларига қўшилишга қарор қилди ва маҳаллий меҳнаткашлар меҳнатини эксплуатация қилишнинг барча шаклларини қоралайди».

Тошкент большевиклари 18 октябрьда Тошкент вокзалида бўлиб ўтган ва жуда кўп киши қатнашган митингга бошчилик қилдилар. Ишчилар митинг бўлган жойдан сиёсий маҳбусларни озод қилиш мақсадида тюрьмага қараб йўл олдилар. Намойиш тюрьмага етиб бормасдан йўлда казаклар ва полиция томонидан тўхтатилди. Шу вақт намойишчилар ўз вакилларини сайладилар ҳамда Сирдар'ё область ҳарбий губернаторидан сиёсий маҳбусларни дарҳол озод қилишни талаб қилдилар. Ўз талабларига эришаолмаган намойишчилар кечга яқин тарқалишди. 19 октябрьда эрта блан вокзалда ишчилар ва шаҳар аҳолисининг митинги бўлиб ўтди. Бу митингда Тошкент суд палатаси прокуроридан сиёсий маҳбусларни озод қилишни талаб қилиш учун меҳнаткашлар томонидан учта вакил сайланди ҳамда ўша куни кечқурун шаҳар Думаси биноси олдида (ҳозирги шаҳар Совети биноси) митинг ўтказиш тўғрисида резолюция қабул қилинди.

Кеч соат 6 да шаҳар Думаси биноси олдида жуда кўп намойишчилар тўпландилар. Темир йўл ишчилари намойишчиларнинг олдинги сафларида келдилар, уларга бошқа корхоналарнинг, Тошкентдаги босмахоналарнинг ишчилари муассасаларнинг ходимлари, ўқитувчилар, маҳаллий миллат меҳнаткашлари қўшилдилар.

Тошкентда 1905 йил октябрьда бўлиб ўтган воқиаларнинг ҳозир ҳаёт бўлган иштирокчиси, ўша вақтда босмахона ишчиси бўлган Юсупжон Мусамуҳамедов маҳаллий ишчилар блан биргаликда рус ишчилари бошчилигида октябрь митингида қатнашганлиги тўғрисида ҳикоя қилади.

«Йўқолсин самодержавие! Яшасин демократик республика!» деган шиорлар остида ўтган бу жуда катта митингга ишчилардан ташқари жуда кўп бошқа меҳнаткашлар ҳам тўпланди.

Митинг бўлаётган жойга генерал-губернатор вазифасини вақтинча ижро этган Сахаров 200 тача казак блан етиб келиб, намойишчилардан қонли ўч олди. Митинг қатнашчиларидан уч киши ўлдирилди, юздан ортиқ киши ярадор қилинди, калтакланди. Эртаси куни бўлиб ўтган қурбонларни кўмиш маросимида минглаб киши қатнашди. Кўмиш маросими жуда катта намойишга айланиб кетди.

Ишчиларнинг ўққа тутилганлиги тўғрисидаги ҳабар бутун Туркистонга яшиндек тез тарқалди, меҳнаткашларнинг қаттиқ ғазабини қўзғотди. Чоризмнинг бу ваҳшийлигига қарши кўп жойларда норозилик митинглари бўлиб ўтди.

Ишчиларнинг стачка ҳаракати тўхтовсиз ўсиб борди. Ишчилар жанговар дружиналар тузишга киришдилар. Тошкентда жанговар дружиналар тузиш ишига большевиклар раҳбарлик қилдилар, бу ишда большевик аёл А. В. Худаш актив иштирок этди. Туркистонда октябрь сиёсий стачкаси бир ойга яқин давом этди. Октябрь сиёсий стачкаси Туркистонда ноябрь ойидаги ишчилар ҳаракатининг ривожланаборишига катта та'сир кўрсатди. 9 ноябрьда Қўқон темирйўл хизматчилари иш ташладилар, 12 ноябрьда Тошкент меҳнаткашлари митинг ўтказиб, унда шаҳар Думаси тутган йўлни муҳокама қилдилар. 14 ноябрьда Қовунчи (ҳозирги Янгийўл) қанд заводининг ишчилари иш ташлаб, 8 соатлик иш куни жорий қилишни ва иш ҳақини оширишни талаб қилдилар.

Ишчилар ўтказган стачкалар ва митинглар та'сири остида Туркистонда жойлаштирилган ҳарбий қисмларда ҳам ғалаёнлар бошланди. 15 ноябрьдан 16 ноябрьга ўтар кечаси Тошкент ҳарбий истеҳкомида қўзғолон бўлди. Лекин у чор самодержавиеси томонидан тезда шафқатсизлик блан бостирилди. Революцион солдатлардан ваҳшийларча ўч олинганлигидан ғазабланган Тошкент темирйўлининг ишчилари 16 ноябрьда иш ташладилар. РСДРПнинг Тошкент группаси бу ҳақда махсус хитобнома босиб чиқарди.

Бутунроссия октябрь сиёсий стачкасининг тарихий аҳамияти ғоят каттадир. Бу стачка пролетариатнинг жуда буюк қудратга эга эканлигини ҳамда чор самодержавиесига қарши бутунроссия миқ'ёсида биргаликда кураш олиб бориш мумкин ва зарур эканлигини кўрсатди. Октябрь стачкаси кунларида бўлиб ўтган ва рус ишчилари раҳбарлик қилган забастовкалар, митинглар ва намойишлар вақтида маҳаллий меҳнаткашлар блан улуғ рус халқи ўртасидаги дўстликка асос қурилди.

Бутунроссия октябрь сиёсий стачкаси қизғин давом этаётган кунларда ишчилар оммасининг революцион ташаббуси блан янги ҳокимият органи—ишчи депутатларининг Советлари вужудга келди. Советлар ишчилар синфининг оммавий-сиёсий ташкилоти бўлиб, Россиядаги революцион ҳаракатнинг ривожланиб боришида қўзғолон органи сифатида ғоят катта роль ўйнади.

Бутунроссия октябрь сиёсий стачкаси Шарқда ва Ғарбда революцион ҳаракатнинг тараққиётига зўр та'сир кўрсатган буюк тарихий воқиа бўлди.

Совет халқи Бутунроссия октябрь сиёсий стачкасининг мард иштирокчиларини, уларнинг зўр жасорат блан олиб борган курашларини ўз хотирасида абадий сақлайди. Халқимиз Коммунистик партия раҳбарлигида кунсайин эришаётган янгидан-янги ғалабалар биринчи рус революциясининг оташин курашчилари шарафига қўйиладиган ёдгорлик бўлиб қолади.

Э. МАВЛОНИЙ,
тарих фанлари кандидати.

Франция, Англия, Совет Итттифоқи ва АҚШ Ташқи Ишлар министрларининг кенгаши

Министрлар кун тартибининг биринчи моддасини муҳокама қилишга киришдилар

ЖЕНЕВА, 28 октябрь (**ТАСС махсус мухбири**). Бугун Франция, Англия, Совет Иттифоқи ва АҚШ ташқи ишлар министрлари ўзларининг иккинчи мажлисларига тўпланганликлари илгари хабар бериб ўтилган эди. Мажлисда Г. Макмиллан раислик қилди.

Министрлар кун тартибидаги биринчи моддани — Европа хавфсизлиги ва Германия масаласини муҳокама қилишга киришдилар.

Англия ташқи ишлар министри Г. Макмиллан биринчи бўлиб сўзга чиқди.

У муҳокама қилинаётган масаланинг иккинчи қисмидан сўз бошлаб, Англия делегациясининг фикрича, Германияда эркин сайловларни мумкин қадар тезроқ ўтказиш зарур, деди.

Берлин кенгашида, деди Г. Макмиллан, ҳозир «Иден плани» деб танилган ҳужжатда ўз мулоҳазаларимизни баён қилган эдик. Бу планда айтилишича, умумгерман Ассамблеяси сайловлардан кейин мумкин қадар тезроқ тўпланиши лозим. Ассамблеянинг биринчи вазифаси янги Германия учун конституция ишлаб чиқишдан иборат бўлади. Бу конституция қабул қилингач унинг асосида умумгерман ҳукумати барпо қилинади. Федерал ҳукуматнинг ва «Шарқий Германия ҳукумати ма'мурларининг» (Г. Макмиллан ўз нутқида Германия Демократик Республикаси ҳукуматини шундай ном блан атаган. — **Редакция**) ваколатлари янги ҳукуматга аста-секин ўтказилади, токи Германия Федерал Республикаси ва Шарқий Германия учун айрим давлатлар тариқасида яшашдан тўхташ имконияти туғилади.

Г. Макмиллан сўнгра эслатиб ўтдики, «Иден плани»га биноан умумгерман ҳукумати ўзининг ички сиёсат масалаларини ҳал қилишда ихтиёрли бўлиши лозим ва собиқ федерал республика ва Шарқий Германиянинг барча халқаро мажбуриятларини қабул қилишни ёки рад этишни истаса уларни ихтиёрий қабул қилиш ёки рад этиш ҳуқуқига эга бўлиши лозим. Шу планга кўра, эркин сайловлар блан сулҳ шартномасини имзолаш ўртасидаги ўтиш даврида собиқ оккупациячи давлатлар ўз ҳуқуқларини, я'ни: қўшинларни жойлаштиришга нисбатан, Берлинга нисбатан, бутун Германияга тааллуқли проблемаларга нисбатан ва сулҳ шартномаси тузишга нисбатан бўлган ўз ҳуқуқларини сақлаб қолишлари лозим.

Г. Макмиллан дедики, мен кеча В. М. Молотовнинг немислар ўзларини қайта бирлаштиришни ўзлари ташкил қилишлари керак деб айтган сўзларини катта мамнуният блан эшитдим. Макмиллан айтдики бунинг учун битта имконият бор, у ҳам бўлса, эркин сайловлар ўтказишдир. У дедики, Англия, Франция ва АҚШ делегациялари шу мақсад блан ўз таклифларини тақдим қилмоқдалар. Г. Макмиллан бу таклифларни кенгаш қатнашчиларига айтиб бериб, бу таклифларнинг асосий мақсади Совет Иттифоқида хавфсизлик ҳиссини туғдиришдан ва унга Германияни қайта бирлаштиришга рози бўлиш имкониятини беришдан иборатдир, деб ишонтирмоқчи бўлди. Г. Макмиллан бу таклифлар совет делегацияси томонидан жиддий равишда ўрганилажак, деб ишонч билдирди. Биз ҳам, деди у, бизнинг фикримизча, соғлом асосга эга бўлган бу таклифнинг тузилишига киритиладиган ҳарқандай яхшиланишлар ва тузатишларни кўриб чиқишга тайёрмиз.

Сўнгра Г. Макмиллан уч давлат таклифларининг текстини ўқиб берди.

Франция, Англия ва АҚШ ҳукуматларининг кун тартибининг биринчи моддаси тўғрисида «Германияни қайта бирлаштириш ва хавфсизлик» деб сарлавҳа қўйилган таклифларида бундай дейилади. (ваҳоланки бамаслаҳат қабул қилинган кун тартибининг биринчи моддаси «Европа хавфсизлиги ва Германия» деган масаладан иборатдир): «Ўтган йил уч ҳукумат Иден планида шундай таклифларни тақдим этдиларки, бу таклифлар герман миллатига халқларнинг ҳуқуқларини ва шахсий эркинликни ҳурматлаш шароитида ўз бирлигини қайта тиклаш воситаларини беради. Улар бу таклифларни илова қилинган ҳужжатда яна такрорламоқдалар.

Бутун Германия учун бирлашган ҳукумат тузишга олиб келувчи эркин сайловлар, Совет ҳукуматининг баёнотига қараганда, у истаганидек, герман проблемасини ҳал этишда герман халқининг тўла иштирок қилишини та'минламоқ учун чинакам воситадир. Агар ушбу кенгаш давомида принципиал битимга келинадиган бўлса, у ҳолда сайловлар тўғрисидаги ва сайловлар устидан контрольлик қилиш тўғрисидаги қонунга тааллуқли масалаларни кечиктирмай ҳал қилиш мумкин бўлиб қолиши лозим. Бу сайловларни 1956 йилнинг ўзидаёқ ўтказиш мумкин бўлур эди».

Сўнгра уч ғарбий давлат ҳукуматлари ўз таклифларида, бу уч ҳукумат «Европа хавфсизлиги системасига кириш ниятида эмасдирлар, чунки ҳукуматлар бошлиқларининг Конференциясида Совет Иттифоқи таклиф қилган бу система Германиянинг парчаланганлигига хотима бермайди».

Таклифларда такрор да'во қилинишича, Атлантик блоки ва Ғарбий Европа иттифоқи «нуқул мудофаа ташкилотлари» эмиш ва «Бирлаштирилган Германия шу ташкилотларга қўшилган» тақдирда, «бу ташкилотлар ўз ичига олган чеклашлар ва контроль Совет Ититфоқининг хавфсизлигини сусайтирмайди, балки, албатта, кучайтиради» эмиш.

«Шундай бўлса ҳам, дейилади таклифларда, Германияни тезроқ бирлаштиришга қарши Совет Иттифоқи томонидан қўйилиши мумкин бўлган ҳарқандай сабабни тугатиш мақсадида Франция, Бирлашган Корольлик, Қўшма Штатлар ҳукуматлари Совет Иттифоқи ҳукумати билдирган ҳавотирликни ҳисобга олмоқ учун яна илгари бориш ниятидадирлар». Шу мақсад блан Ғарб давлатларининг ҳукуматлари «Германия қайта бирлаштирилиши муносабати блан махсус гарантияларни ўз ичига олган шартномани» Иден плани асосида Германияни бирлаштириш тўғрисидаги шартномани тузиш блан бир вақтда тузишни таклиф қиладилар. Гарантиялар тўғрисидаги бу шартнома «бирлаштирилган Германия Шимолий Атлантик шартномаси ташкилотига ва ғарбий Европа иттифоқига киришга қарор қилган пайтда узил-кесил кучга кирган бўлур эди». Шундай қилиб, уч ғарбий давлатнинг таклифлари герман халқининг хоҳлаш ёки хоҳламаслигидан қат'и назар бирлашган Германияни Ғарб давлатларининг ҳарбий гуруҳларига албатта киришини кўзда тутади.

Франция, Англия ва АҚШ ҳукуматларининг таклифларига иккита ҳужжат: «Германиянинг қайта бирлаштирилиши муносабати блан махсус гарантияларни ўз ичига олган шартнома проекти» ва «Германияни эркин қайта бирлаштириш плани (Иден план)» илова қилинган.

«Иден плани асосида Германияни қайта бирлаштириш тўғрисидаги битим блан бир вақтда тузилиши лозим бўлган» «махсус гарантиялар» тўғрисидаги шартнома проектида «куч қўлланишдан воз кечиш», ҳарқайси томоннинг «ўзининг ҳарбий ёки иқтисодий ёрдамидан ҳарқандай агрессорни маҳрум этиш» мажбуриятини олиш, «қайта бирлаштирилган Германия блан Шарқий Европа мамлакатлари ўртасидаги демаркация линиясининг икки тарафида ўзининг юзаси, чуқурлиги ва аҳамияти жиҳатидан ўхшаш территорияларни ўз ичига олган зонада» «Европанинг хавфсизлигига ва қуролланиш юкини камайтиришга ёрдам бераоладиган, ҳарбий нуқтаи назардан мувозанат вужудга келтириш» учун қуролли кучларнинг даражаларини белгилаш кўзда тутилади.

«Якка ва коллектив мудофаа ҳуқуқи» тўғрисидаги проектнинг моддаси ҳақиқатда ғарб давлатларига ўзга территорияларида ўз базаларини сақлаб қолиш имкониятини беради. «Бу шартномада — дейилади шу моддада, — Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Устави ва Уставга мувофиқ тузилган шартномалар э'тироф қилган якка ёки коллектив мудофаа ҳуқуқига зарар етказучи ва тўсқинлик қилучи ҳечнарса бўлмаслиги кўзда тутилади. Томонлар бошқа томон территориясида шу томоннинг розилигини олмай ўз қуролли кучларини сақлаб туролмайдилар ва шу томоннинг илтимоси блан ўз қуролли кучларини белгиланган муддатда олиб чиқиб кетадилар, бундан шу ҳол мустаснодирки, бу қуролли кучлар коллектив мудофаа тўғрисидаги битимга мувофиқ, шу территорияда туришлари мумкин».

Сўнгра проектда бундай дейилади: «Ҳарқайси томон шундай фикрга келадики, Европада айни вақтда НАТО а'зоси бўлган ҳарқайси томоннинг НАТО а'зоси бўлмаган ҳарқайси томонга қуролли ҳужум қилиши ёки бунинг аксича бўлиши шу шартноманинг мавзу'и бўлган тинчлик ва хавфсизликни таҳдид остида қолдиради ва бундай ҳолда ҳамма томонлар шу умумий хавфга қарши турмоқ учун тегишли равишда ҳаракат қиладилар».

Броқ, агрессияга қарши биргаликда ҳаракат қилишга келганда, проектга кўра, бу иш фақат «Шартномани бажариш мақсадида томонлар ўртасида консультациялар» ўтказишдангина иборат қилиб қўйилган.

Проект шартнома қоидаларининг «аста-секин, этапма-этап кучга киришини кўзда тутади, бу этаплар, дейилади проектда, «умумий келишиш йўли блан белгиланади».

«Германияни эркин қайта бирлаштириш плани» (Иден плани) деб аталган проектда айтилишича, «Германияни қайта бирлаштиришга ва эркин музокаралар олиб бориш йўли блан бирлаштирилган Германия блан сулҳ шартномаси тузишга қуйидаги босқичларда эришилмоғи лозим:

1. Бутун Германияда эркин сайловлар.

II. Шу сайловлар натижасида Миллат мажлисини чақириш.

III. Конституция (проектини) тузиш ва сулҳ шартномаси бўйича музокаралар тайёрлаш.

IV. Конституцияни қабул қилиш ва музокаралар учун ҳамда сулҳ шартномаси тузиш учун мас'улиятни ўз устига олучи умумгерман ҳукуматини барпо қилиш.

V. Сулҳ шартномасини имзолаш ва унинг кучга кириши.

Проект сайлов қонунининг немислар томонидан эмас, балки Франция, СССР, Англия ва АҚШ томонидан «немис экспертлари блан маслаҳатлашган ҳолда ва шу мақсад блан Федерал республика бундестаги томонидан ҳамда совет зонасининг Халқ палатаси томонидан ишлаб чиқилган сайлов қонунларини ҳисобга олиб» ишлаб чиқилишини кўзда тутади. Бу қонун «тўрт давлат томонидан ма'қулланиши лозим» эканлиги кўзда тутилади.

Проект сайловлар устидан четэл контроли ўрнатилишини кўзда тутади. Проектга кўра, кузатучи комиссиялар «бетараф мамлакатлар вакиллари иштирок қилгани ёки иштирок қилмагани ҳолда ва немис гражданларининг маслаҳат овози ҳуқуқи блан иштирок қилганлари ҳолда, тўрт давлат вакилларидан иборат бўлиши лозим».

Проектнинг «сайловларни тайёрлаш методи» тўғрисида деган қисмида бундай дейилади: «Ташқи ишлар министрлари ушбу планда баён қилинган принциплар устида биринчи галда битимга келишлари лозим. Сўнгра улар Германиядаги тўрт давлат вакилларининг бошлиқларидан ёки шу вакилликларнинг мас'ул ходимларидан иборат бўлган иш группасига тегишли кўрсатмалар берадилар. Бу группа шу принципларни қўлланиш усулларини зарур аниқлашлар блан ишлаб чиқади ва доклад тақдим қилади». Бу докладга, жумладан, умумгерман сайлов қонунининг проекти ва сайловлар устидан кузатиб туришга тааллуқли муфассал тавсияномалар киритилиши лозим.

Проектда айтилишича, Миллат мажлиси томонидан барпо қилинган умумгерман ҳукумати «Федерал Республика ва Германиянинг совет зонаси ўз зиммасига олган халқаро ҳуқуқларни ва мажбуриятларни қабул этишни ёки рад этишни ҳал қилишда ихтиёрли бўлиши лозим, шунингдек у ўзи истаган мана шундай бошқа халқаро битимлар тузишга ихтиёрли бўлиши лозим».

Броқ, проект яна шу нарсани илова қилганки, «шу планни (я'ни «Иден планини». — **Редакция**) амалга оширишга қаратиб Миллат мажлиси муваққат, умумгерман ҳукумати ма'мурлари ва умумгерман ҳукумати томонидан қабул қилинган қарорлар тўрт давлат томонидан тасдиқланишни талаб этмайди. Бу қарорлар тўрт давлат томонидан фақат кўпчилик овоз блангина рад қилиниши мумкин».

Правардида проектда айтилганки, Германия блан тузиладиган сулҳ шартномаси Германия блан уруш ҳолатида бўлган барча давлатлар ёки уларнинг ворислари томонидан имзоланиши лозим. Шартнома тўрт давлат ва Германия томонидан ратификация қилингач кучга кириши лозим.

Сўнгра В. М. Молотов сўзга чиқиб, Европа хавфсизлиги масаласи устида баёнот берди. У, Европада коллектив хавфсизлик тўғрисида Умумевропа шартномасининг асосий принциплари ҳақида СССР делегациясининг таклифини кенгаш муҳокамасига тақдим этди. **В. М. Молотов** Г. Макмилланнинг уч давлат номидан тақдим этган таклифлари ҳақида бирқанча мулоҳазаларни айтиб ўтди. У айтдики, Г. Макмиллан томонидан кенгаш муҳокамасига тақдим этилган ҳужжатнинг ба'зи қоидалари янада муҳокама қилинишни талаб этади ва совет делегацияси буларни диққат блан ўрганиб чиқади. (В. М. Молотов баёноти ва СССР делегациясининг таклифи газетамизнинг бугунги сонида босилди).

Сўнгра **Д. Даллес** сўзга чиқиб айтдики, Г. Макмиллан томонидан тақдим этилган таклиф АҚШ иштироки блан тузилган таклифдир ва АҚШ делегацияси Г. Макмиллан томонидан айтилган гапларга қўшилади.

Сўнгра Д. Даллес В. М. Молотовнинг ба'зи мулоҳазаларига ва, жумладан Молотовнинг Ғарб давлатларининг ҳарбий гуруҳларига берган баҳосига тўхталиб ўтди. Даллес, бу гуруҳлар «коллектив хавфсизлик бирлашмаларидир» деди.

Бу масалалар устида, деди Даллес, ҳукуматларимиз ўртасида келишмовчилик борлигини мен э'тироф қиламан ва мана шу келишмовчиликларнинг ҳаммасини эҳтимолки ҳозирги пайтларда ҳал қилиб бўлмас.

Даллес ҳарбий блоклар тузиш сиёсатини оқлаб, ўзининг одатдаги айтадиган важларини такрорлади. У, ба'зи Ғарб давлатларининг ҳарбий бюджетлари 1948 йил блан 1954 йил ўртасидаги даврда жуда кўпайиб кетганлигини э'тироф қилди ва, «коллектив мудофаа» мулоҳазалари сабабли шундай қилинди, деб айтди.

Молотов жаноблари, — деб давом қилди Даллес, — хавфсизлик пактларининг ўзи қониқарлик хавфсизлик бўлмайди, деб бирмунча асосли гапни айтди. У, хавфсизликка қандай қилиб эришиш масаласини қўйди. Менинг фикримча, хавфсизликка эришмоқ учун жаҳонда мавжуд бўлган ва халқларни зўрлик ишлатишга мажбур қилаётган ба'зи адолатсизликка хотима бериш керак, бундай адолатсизлик бўлмаганда эди, халқлар зўрлик ишлатмаган бўлур эдилар. Бизнинг устимизга айб қилиб қўйилаётган шу адолатсизликларнинг бири Германиянинг парчаланган ҳолда туришининг давом этаётганлигидир. Бу нарса хавфсизлик бўлмаслигини вужудга келтираётган хатарли, зарарли ҳол эканлиги э'тироф қилинди. Шунинг учун ҳам бизга бир-бири блан чамбарчас боғланган мана шу икки проблема блан, я'ни Германияни қайта бирлаштириш проблемаси ва Европа хавфсизлиги проблемаси блан, ёки, тўғриси, директиваларда баён қилинган тартибда шуғулланиш топширилди: Германияни қайта бирлаштириш проблемаси блан Европа хавфсизлиги проблемаси бир-бирига чамбарчас боғланган. Директиваларда бу худди шу тахлитда баён қилинган. Сўнгра директиваларда айтилганки, шу проблемалардан ҳарқайсисининг муваффақиятли ҳал этилиши тинчликни мустаҳкамлаш манфаатларига хизмат қилади. Бошқача сўз блан айтганда, Германияни қайта бирлаштириш шундай проблемаларнинг биридирки, уни ҳал қилиш тинчликни мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Сўнгра Даллес дедики, уч давлатнинг кенгашда тақдим этилган таклифлари Берлин кенгашида айтиб берилган Иден планининг айнан ўзидир ва бунда Германиянинг қайта бирлаштирилиши блан боғлиқ бўлган хавфсизлик гарантиялари тўғрисида янги таклифлар бор.

Сўнгра Даллес, В. М. Молотовнинг совет делегацияси уч давлат таклифларини ўрганиб чиқади, деб айтган гапини эшитиб ғоят хурсанд бўлдим, — деди.

Менинг тушунишимча, — деб давом қилди Даллес, — Молотов жаноблари бизнинг таклифларимизга қарши моҳият э'тибори блан иккита асосий э'тирозни ўртага қўйди: биринчидан, бу таклифлар Германиянинг НАТОга киришини талаб қилади ва, иккинчидан, шартнома проектида кўзда тутилган санкциялар фақат консультацияларнигина кўзда тутади, деб айтди.

Даллес «махсус гарантиялар тўғрисидаги» таклифларда «Иден плани»нинг таклифларига зид келадиган ҳечбир нарса йўқ, деб да'во қилди ва «Иден плани»га кўра умумгерман ҳукумати НАТОга кириш ёки Брюссель битимига, ёхуд Варшава битимига қўшилиш тўғрисидаги таклифни қабул қилиш ёки рад этиш учун тўла имкониятга эга бўлади, деб да'во қилди.

Шартномада кўзда тутилаётган санкцияларга келганда, Даллеснинг сўзига қараганда, бу санкциялар шу вақтгача ма'лум бўлган халқаро битимларга нисбатан анча кўпроқ нарсаларни ўз ичига олган санкциялардир.

Даллес, АҚШ делегацияси совет делегациясининг таклифларини албатта синчиклаб ўрганиб чиқади, деди. У айтдики, ҳарҳолда уч давлат таклифларидаги қоидаларнинг ба'зилари совет делегациясининг таклифлари блан тўғри келади, броқ, масалага ёндошишда битта асосий тафовут бор. Даллеснинг сўзига қараганда, бу тафовут шундан иборатки, уч давлат таклифи бир-бири блан чамбарчас боғланган масалаларга — Германияни қайта бирлаштириш масаласига ва Европа хавфсизлиги масаласига тааллуқли таклифдир. Аммо, совет таклифи, Даллеснинг да'восича, Германияни қайта бирлаштириш масаласи блан боғланмаган. АҚШ делегацияси Германияни қайта бирлаштириш масаласида Совет Иттифоқи томонидан қилинадиган таклифлар блан танишиб чиқмагунча, деди Даллес, совет таклифларини кўриб чиқиш мушкул иш бўлур эди, бизга ма'лум бўлишича, Совет Иттифоқи Германияни қайта бирлаштириш тўғрисида шундай таклифларни тақдим этмоқчи.

Сўнгра **А. Пинэ** сўзга чиқди. У уч давлат таклифларини битимга олиб келиши мумкин бўладиган музокаралар учун оқилона асос деб ҳисоблайман, бундай битим герман миллатига янада бирлашиш имкониятини берган бўлур эди, деди. А. Пинэ айтдики, француз ҳукуматининг фикрича, қайта бирлаштирилган Германия «Ғарб мудофаа ташкилотларига» кирганида эди, ҳамма учун хавфсизлик та'минланган бўлур эди.

У, уч Ғарб давлатининг делегациялари ўз таклифида совет истакларини ҳисобга олишга систематик равишда ҳаракат қилди, деган фикрни айтди.

Мана шунинг учун ҳам, деди А. Пинэ Ғарб давлатлари Совет Иттифоқига бир қатор қўшимча гарантиялар таклиф қилдилар, француз ҳукумати ҳам, Совет ҳукумати бу гарантияларга бепарво қараши мумкин эмас деб ҳисоблайди. Июль ойида Маршал Булганин, Совет Иттифоқи ўз хавфсизлигини та'минлашни бошқаларга топшириб қўйиши мумкин эмас, деб айтган эди. Ғарб ҳукуматларининг бошлиқлари Совет ҳукумати бошлиғининг бу гапини катта э'тибор бериб эшитган эдилар, шу сабабли ҳозир тақдим этилган таклиф СССР реал бўлмаган ва'да деб ҳисоблайоладиган бирёқлама ва'даларни бераётгани йўқ, балки конкрет гарантиялар бермоқда.

А. Пинэ, менинг фикримча, Ғарб давлатларининг таклифи музокаралар очиш имкониятини беради, — деб айтди ва уч Ғарбий давлат В. М. Молотов тақдим этишни истаган ҳарқандай янги таклифни кўриб чиқишга тайёрдир, — деди.

Правардида у, француз делегацияси совет таклифини лозим бўлган даражада э'тибор бериб ўрганиб чиқади, деди.

А. Пинэ нутқидан кейин мажлис ёпилди. Министрлар эндиги мажлисга эртага кундуз куни тўпланадилар.

Европа хавфсизлиги масаласи тўғрисида

СССР Ташқи Ишлар министри В. М. МОЛОТОВ баёноти

Раис жаноблари, жаноблар!

Биз Европа хавфсизлиги ва Германия масаласини муҳокама қилишга киришдик. Биз бу икки масалани кун тартибининг биринчи моддасида бирлаштириб қўйган бўлсак ҳам, броқ, биз ҳукуматлар бошлиқларининг директиваларида Европа хавфсизлиги масаласи биринчи ўринга қўйилганлигини унутмаслигимиз лозим. Шундай қилиш ишнинг моҳиятига мос бўлиб тушади, чунки Европа хавфсизлиги масаласи Европанинг ҳамма халқлари учун ҳал қилучи аҳамиятга эгадир.

Тўрт давлат Германиянинг келажаги масаласини кўриб чиқаётганларида ҳамиша мана шунга асосланган эдилар. Бу мулоҳаза иккинчи жаҳон уруши вақтида ва бу уруш тамом бўлгандан кейин Германия масаласи устида тўрт давлат ўртасида тузилган ма'лум битимларга асос қилиб олинган эди. Ўша вақтдаги битимларда Европада тинчликни сақлаб туришни янада хавф остида қолдириши мумкин бўлган герман милитаризмининг тикланишига йўл қўймаслик зарурлиги айниқса уқтириб ўтилган. Совет делегацияси шунга асосланиб иш кўрмоқдаки, Европа халқларининг узоқ муддат давом қиладиган, тинч ҳамкорлик қилишлари учун шароит та'минлайдиган йўлларни бамаслаҳат қидиришга интиладиган бўлсак, асосий масала бўлган Европа хавфсизлиги масаласининг аҳамиятини камайтириш соҳасидаги ҳарқандай уринишлар ўринсиз бўлиб қолади.

Европа хавфсизлигини та'минлаш ва Европанинг уруш олови ичида янада қолиб кетишига йўл қўймаслик замонамизнинг энг муҳим халқаро проблемаларидан биридир. Европадаги аҳвол бутун дун'ёда тинчликнинг тақдири учун нақадар катта аҳамиятга эга эканлигини тарихий тажриба кўрсатди. Ма'лумки, урушлар Европада бошланиб, бошқа мамлакатларга ва қит'аларга ёйилаверди, бунинг натижасида сон-саноқсиз қурбонлар берилди ва жуда катта моддий вайронгарчиликлар вужудга келди.

Тарих тажрибаси яна шуни кўрсатадики, ҳар иккала жаҳон уруши бошланмасдан олдин Европада давлатларнинг ҳарбий гуруҳлари тузилган эди. Биринчи жаҳон уруши арафасида шундай бўлган эди, ўшанда бирнеча йил мобайнида тузилган ҳарбий гуруҳлар ўз армияларининг сонини кўпайтириб, ўзларининг ҳарбий бюджетларини жуда ошириб юбориб, бир-бирлари блан тўқнашишга тайёрланган эдилар. Гитлерчилар Германияси томонидан бошланган иккинчи жаҳон уруши арафасида ҳам шундай бўлган эди.

Мана шуларнинг ҳаммаси Европада хавфсизликни та'минлашнинг умумий тинчлик иши учун нақадар катта аҳамиятга эга бўлганлигинигина кўрсатиб қолмасдан, шу блан бирга Европа халқлари учун тинч яшаш шароитини вужудга келтиришни ҳарбий гуруҳлар барпо қилиш асосида изламасдан, балки тинчлик манфаатлари йўлида Европадаги барча давлатларнинг куч ва ғайратларини бирлаштириш йўлида изламоқ кераклигини ҳам кўрсатади. Совет ҳукмати мана шу шак-шубҳасиз фикрларга амал қилиб, Европадаги барча давлатларнинг ижтимоий ва давлат тузумидан қат'ий назар улар, шунингдек Америка Қўшма Штатлари ҳам иштирок қилишлари лозим бўлган коллектив хавфсизлик системасини Европада вужудга келтириш керак деб айтган эди.

Совет ҳукумати Европада хавфсизлик масаласи бўйича ўз позициясини неча қайталаб баён қилиб ўтди. Бу масала тўрт давлат ҳукуматлари бошлиқларининг Кенгашида ҳам етарлик равишда кенг ёритилган эди. Броқ, Европада коллектив хавфсизлик тўғрисида Умумевропа шартномаси тузиш ҳақидаги Совет ҳукуматининг таклифига мазкур Кенгашда АҚШ, Англия ва Франция ҳукуматларининг бошлиқлари ўз муносабатларини айтмаганликлари сабабли биз бу нарса ушбу Кенгашда қилинади деган умиддамиз. Ўз томонимиздан биз қўшимча равишда ба'зи мулоҳазаларни айтиб ўтишни истар эдик.

Ба'зан бундай деб гапирадилар: Европада коллектив хавфсизлик вужудга келтириш тўғрисидаги таклиф Ғарб давлатларининг хавфсизлигига зарар етказиши мумкин эмиш, чунки бу таклиф оқибат натижада мавжуд гуруҳларни ҳамда ба'зи давлатларнинг ўзаро ўз зиммаларига олган мажбуриятлари, шу жумладан ҳарбий характердаги мажбуриятлари ҳам ёзилган тегишли шартномаларни тугатишни кўзда тутади.

Бизнинг фикримизча, бундай хавотир бўлмоқ учун асос йўқ. Броқ, Совет ҳукумати бу масалада ба'зи давлатларнинг тутган позицияси блан ҳисоблашиб ва бамаслаҳат бир фикрга келиш имкониятини осонлаштиришга интилиб, Европада коллектив хавфсизлик ўрнатиш аста-секин, икки даврга бўлиб ўтказилсин, деган таклифни киритди.

Давлатларнинг мавжуд шартномалар ва битимлар бўйича ўз зиммаларига олган мажбуриятларига биринчи даврда Европада коллектив хавфсизлик тўғрисида шартнома тузилиши муносабати блан дахл қилинмас эди. Бу гап Шимолий Атлантик блоки ва Ғарбий Европа иттифоқи қатнашчилари бўлган давлатларнинг мажбуриятларига ҳам, шунингдек Варшава шартномасининг қатнашчилари бўлган давлатларнинг мажбуриятларига ҳам баббаравар тааллуқлидир. Табиийдирки, Европа хавфсизлиги тўғрисидаги шартнома юзасидан олинган мажбуриятлар тўла ҳажмда кучга кирадиган иккинчи даврга ўтиш блан мавжуд шартномалар ва битимлар ўз кучини йўқотиши лозим, шулар асосида тузилган ҳарбий гуруҳлар эса тугатилиши лозим.

Бизнинг фикримизча, ҳозирги вақтда Европада вужудга келган аҳволни ҳисобга олучи бу таклиф Европа хавфсизлиги масаласини кўриб чиқаётган вақтда манфаатдор давлатларнинг нуқтаи назарларини бир-бирига яқинлаштиришга ёрдам бериши лозим. Умумевропа хавфсизлигини вужудга келтириш тўғрисидаги таклифнинг яна бир афзаллиги ҳам борки, бу афзаллик Европадаги ҳамма давлатларнинг тинчликни сақлаб туриш йўлида сарфлаётган куч ва ғайратларини, дастлаб ўз миқ'ёси э'тибори блан чекланган тарзда бўлса ҳам, ҳарҳолда биргаликда ишлаш асосига қурилган системани биринчи давр давомида амалда текшириб кўришга имкон берган бўлур эди, биз буни ҳам кўрсатиб ўтган эдик. Мана шуларнинг ҳаммаси агар ҳақиқатан ҳам Европа халқларининг тинч ривожланишини та'минлайдиган мустаҳкам гарантиялар ўрнатишга интилиб иш кўриладиган бўлса, ўз ўртамизда бамаслаҳат тегишли бир фикрга келиш имкониятини осонлаштирмоғи лозим эди.

Европада коллектив хавфсизлик идеяси тобора кўпроқ кенг равишда қўллаб-қувватланмоқда. Бу эса тасодифий бир нарса эмас. Ма'лумки, Ғарб ҳарбий гуруҳларига ҳам, Варшава шартномаси қатнашчилари составига ҳам кирмаган ба'зи мамлакатлар бу таклифга ўзларининг ижобий қараётганликларини айтиб ўтдилар. Раҳбар давлат арбобларининг баёнотларига қараганда, Европада коллектив хавфсизлик масаласида буюк давлатлар ўртасида бамаслаҳат бир фикрга келинадиган бўлса, Европада коллектив хавфсизлик ўрнатиш тўғрисидаги таклифга хайрихоҳлик блан қарамоқчи бўлган бошқа мамлакатлар ҳам бор.

Яна шу нарса ҳам тасодифий эмасдирки, ҳарбий блоклар тузиш сиёсати янги уруш хавфини кучайтиришга олиб бораётганлигини тушуниб, бундай сиёсатни қоралаётган мамлакатларнинг сони тобора кўпаймоқда. Шу муносабат блан ҳарбий гуруҳларга тортиш йўлидаги уринишларни ўз хавфсизликлари ва миллий мустақилликлари учун ҳақли равишда таҳдид деб билаётган Европа мамлакатларинигина эмас, шу блан бирга Осиёнинг, шунингдек Яқин ва Ўрта Шарқнинг бирқанча давлатларини ҳам кўрсатиб ўтиш мумкин.

Кўпгина мамлакатларда бетарафлик сиёсатини ўтказишга интилиш кучайиб бормоқда, бунинг ўзи ҳарбий блоклар тузиш сиёсатига терс қараш формаларидан биридир. Совет ҳукумати илгари айтиб ўтганидек, бундай интилишлар ҳар томонлама қўллаб-қувватланишга сазовордир, чунки бу интилишлар халқаро кескинликни юмшатиш манфаатларига, тинчликни мустаҳкамлаш манфаатларига мос бўлиб тушмоқда.

Фактлар бир-бирига қарама-қарши қилиб қўйилган ҳарбий гуруҳларнинг мавжудлиги муқаррар равишда зўр бериб қуролланишни кучайтиришга олиб келаётганлигини кўрсатмоқда. Бу нарсанинг халқлар учун бўлган оқибати ма'лум, чунки тобора кўпайиб бораётган ҳарбий ҳаражатлар юкини халқлар ўз елкаларида кўтармоқдалар.

Буни бу ерда вакиллари қатнашаётган давлатларнинг ҳарбий бюджетлари тўғрисидаги рақамлар яққол кўрсатиб турибди. АҚШнинг бевосита ҳарбий ҳаражатлари 1948 — 1949 бюджет йилида федерал бюджети ҳаражат қисмининг 33 процентини ташкил қилган эди, 1953 — 1954 бюджет йилида эса бу ҳаражатларнинг 69 процентини ташкил қилди. Шу давр ичида Буюк Британиянинг бевосита ҳарбий ҳаражатлари кўпайиб, барча бюджет ҳаражатларининг 24 процентидан 38 процентга етди. Францияда бевосита ҳарбий ҳаражатлар барча бюджет ҳаражатларининг 1949 йилда 24 процентини ташкил қилган эди, 1954 йилда эса 33 процентини ташкил қилди.

Париж битимлари тузилганидан кейин Европада вужудга келган вазият Совет Иттифоқининг ўз Қуролли Кучларини мустаҳкамлаш тўғрисидаги ғамхўрлигини кучайтиришга мажбур қилди. Шу муносабат блан Совет Иттифоқининг 1955 йилги ҳарбий ҳаражатлари бюджетдаги бутун ҳаражат қисмининг қарийб 20 проценти миқдорида белгиланди.

Атом ва водород қуролини тақиқлаш, атом уруши хавфини йўқотиш тўғрисида халқларнинг талаблари кучайиб бораётганлигига қарамай, атом ва водород қуролини ишлаб чиқариш ва тўплаш тобора кўпайиб бораётганлиги сабабли зўр бериб қуролланишнинг хатарли эканлигини айниқса уқтириб кўрсатмоқ керак.

Иккинчи томондан, шу факт тобора яққолроқ бўлиб кўринмоқдаки, Европада тинчликни сақлаш соҳасида манфаатдор давлатларнинг ва, аввало, буюк давлатларнинг биргаликда ҳаракат қилиши зўр бериб қуролланишга хотима бераоладиган, халқаро кескинликни юмшатишга ва давлатлар ўртасидаги муносабатларда ишонч ўрнатилишига олиб келадиган йўлдир, бундай ишонч бўлмаса, халқлар ўзларининг эртаги кунлари учун хотиржам бўлаолмайдилар. Бу фикрнинг шак-шубҳасиз эканлигини исботламоқ учун далиллар келтириш керак бўлса, тўрт давлат ҳукуматлари бошлиқларининг Женева Кенгаши мана шундай далилдир. Бу кенгаш бутун халқаро вазиятга мана шундай жиддий ижобий та'сир ўтказди, ҳал этилмаган проблемалар устида битимга келиш имконияти борлигига халқларда бўлган ишончни мустаҳкамлади.

Европа хавфсизлигини та'минлаш соҳасида биргаликда тадбирлар кўриш масаласи устида тўрт давлат ўртасида битимга келиш Европадаги бутун аҳволни тубдан ўзгартириб юборган бўлур эди.

Европада коллектив хавфсизлик тўғрисидаги шартнома бўйича давлатларнинг ўз зиммаларига олишлари лозим бўлган мажбуриятларнинг аҳамияти ҳисобга олинадиган бўлса, худди мана шундай хулосага келиш керак. Шундай мажбуриятлар қаторига, аввало, қуролли куч қўлланишдан ўзини тийиш ва шартнома қатнашчилари бўлган давлатлар ўртасида туғилиши мумкин бўлган жанжалларнинг ҳаммасини тинч воситалар блан ҳал қилиш мажбурияти киради. Европада қуролли ҳужум хавфини йўқотиш мақсадида биргаликда тадбирлар кўришга тааллуқли мажбурият ҳам, шунингдек шартнома қатнашчиси бўлган бирор давлатга қуролли ҳужум бўлиб қолган тақдирда ўзаро ёрдам кўрсатиш, шу жумладан ҳарбий ёрдам кўрсатиш тўғрисидаги мажбурият ҳам ҳийли катта аҳамиятга эгадир. Шартнома қатнашчилари бўлган давлатларнинг Европада тинчликни сақлаб туриш тадбирларини кўриш мақсадида бир-бирлари блан консультация қилишларини кўзда тутучи мажбурият хусусида ҳам шу фикрни айтмоқ керак.

Мана шу муҳим мажбуриятларнинг ҳаммаси, ма'лумки, Европада коллектив хавфсизлик тўғрисида Умумевропа шартномасининг Совет ҳукумати томонидан тақдим этилган проектида кўзда тутилган. Биз шу нарсага ғоят аминмизки, коллектив хавфсизлик шартномасида қатнашишни истаган барча Европа давлатлари қатнашишлари блан тузилиши мумкин бўлган мана шундай шартнома Европа давлатларининг тинч ҳамкорлик қилишлари учун ишончли негиз бўлур эди.

Бундай шартнома тузилиши бошқа проблемаларни ҳал этишга ҳал қилучи та'сир ўтказган бўлур эди. Германия проблемасининг ҳал қилинишига ҳам шундай ҳал қилучи та'сир ўтказган бўлур эди. Европада хавфсизликнинг самарали системасини вужудга келтириш ва Германиядаги мавжуд икки давлатни — Германия Демократик Республикаси блан Германия Федерал Республикасини аста-секин бир-бирига яқинлаштириш йўли блангина Германия проблемасини ҳал қилиш мумкин.

Европадаги коллектив хавфсизлик системасида Европанинг бошқа давлатлари блан бир қаторда, Германия бирлаштирилгунча ҳар иккала герман давлати ҳам қатнашган бўлур эдилар, бундай коллектив хавфсизлик Германиянинг тинчликсевар мамлакат бўлиб ривожланмоғи учун негиз яратишга ёрдам берган бўлур эди ва, шу блан бирликда, Германияни агрессия ва ҳарбий авантюраларнинг ҳалокатли йўлига илгари неча марталаб итарган кучлар қўлига Германиянинг тақдири яна тушиб қолмайди, деган ишончни Европа халқларида вужудга келтирган бўлур эди.

Германия масаласига келганда, совет делегацияси ишимизнинг тегишли босқичида ўз мулоҳазаларини тўлиқроқ баён қилиб беради ва тегишли таклифларни тақдим этади. Албатта, ўшанда биз иккала герман давлатини — Германия Демократик Республикаси блан Германия Федерал Республикасининг — вакилларини кенгашимизда Германия масаласини муҳокама қилишда қатнаштириш масаласини ҳам кўриб чиқишимиз лозим бўлади.

Европа хавфсизлиги проблемаси муҳокама қилинаётганлиги муносабати блан совет делегацияси қуйидаги нарсага ҳам э'тиборни жалб қилиб ўтишни истар эди.

Ма'лумки, қурол-яроғларни камайтириш ва атом қуролини тақиқлаш проблемасини муҳокама қилишда бу проблеманинг бутунисини реал заминга қўймоқ учун зарур бўлган даражада ҳали бамаслаҳат бир фикрга келингани йўқ. Аҳвол шундайки, зўр бериб қуролланиш ҳали ҳам давом этмоқда ва давом этибгина қолмай, ҳатто кучайиб бормоқда. Европа халқлари учун чинакам хавфсизлик вужудга келтириш ишидаги ҳарқандай муваффақият халқаро муносабатларда зарур ишонч ўрнатилишига ёрдам берган бўлур эдики, бу тўғрида кўп гапириб ўтиришнинг ҳожати бўлмаса керак. Қуролсизланиш проблемасини ҳал қилишда муваффақият қозониш ҳам мана шундай ишонч ўрнатилишига боғлиқдир. Ба'зан: Европада коллектив хавфсизлик системасини вужудга келтириш ва шу мақсад блан тегишли шартнома тузиш Европа давлатларининг хавфсизлигини та'минламоқ учун етарлик даражада самарали восита бўлмайди, дейдилар. Башарти шундай бўлса, у ҳолда бундай савол туғилади: хўш, Европа халқларининг тинч ривожланиши учун шароит та'минлаб бераоладиган бошқа йўл қаерда? Давлатларнинг ҳарбий блокларини тузиш ва улар ўртасида душманликни, ишончсизликни ва бир-биридан хавфсирашни авж олдириш, «совуқ муносабатлар урушини» ва тинимсиз зўр бериб қуролланишни давом эттириш наҳотки шундай йўл деб ҳисобланса?

(ОХИРИ ТЎРТИНЧИ БЕТДА)

Франция, Англия, Совет Иттифоқи ва АҚШ Ташқи Ишлар министрларининг кенгаши

В. М. МОЛОТОВ баёнотининг охири

Ҳақиқатда эса, ҳарбий блоклар тузиш йўли хатарли йўл эканлигини кўрсатувчи янгидан-янги фактлар кун сайин пайдо бўлмоқда. Аксинча, иккинчи жаҳон уруши йилларида бўлганидек, агрессияни даф' қилиш ишидагина эмас, шу блан бирга тинчликни сақлаб туриш ишида ҳам давлатларнинг, биринчи галда буюк давлатларнинг ҳамкорлик қилиши халқаро хавфсизликни таминлаш манфаатларига мос бўлиб тушадиган йўлдир. Мана шу йўлнинг ўзи «Женева руҳига» мос бўлиб тушадики, бу тўғрида тўрт давлат ҳукуматлари бошлиқларининг кенгашидан кейин қонуний асосда гапирадиган бўлиб қолдилар. Бу эса, ҳал этилмаган халқаро проблемаларни ҳал қилмоқ ва тинчликни мустаҳкамламоқ учун ҳамжиҳатлик блан иш олиб бориш ва бамаслаҳат мақбул бўладиган йўларни қидиришга интилиш руҳидир.

Европада коллектив хавфсизлик системасини вужудга келтириш тўғрисида Совет ҳукумати томонидан қилинган таклиф муносабати блан биз баён қилиб ўтишни зарур деб ҳисоблаган қўшимча мулоҳазалар шулардир.

Буюк Британия вакили Макмиллан жаноблари «Германияни қайта бирлаштириш ва хавфсизлик» деган ном остида бугун уч давлат номидан таклиф киритди. Биз Макмиллан жаноблари томонидан қилинган шарҳларни ҳам э'тибор бериб тингладик.

Совет делегацияси, Буюк Британия, Америка Қўшма Штатлари ва Франция ҳукуматларининг фақат Германия масаласинигина эмас, шу блан бирга Европа хавфсизлиги масаласини ҳам қўйишни зарур деб топганликларини табриклайди. Бизнинг муҳокамамизга тақдим этилган ҳужжатнинг ба'зи қоидалари янада муҳокама қилинишни талаб этади ва биз бу қоидаларни диққат блан ўрганиб чиқамиз. Броқ, ҳозирнинг ўзидаёқ шу ҳужжат устида айрим мулоҳазалар туғилмоқда. Аввало, шуни айтиб ўтиш керакки, таклифларни бу хилда ифодалаб беришнинг ўзи тўрт давлат ҳукуматлари бошлиқларининг директиваларига мос бўлиб тушмаган, бу директиваларда Европа хавфсизлиги масаласи биринчи ўринга қўйилган эди. Ишнинг моҳиятини суриштирганда эса, уч давлатнинг янги таклифи самарали Европа хавфсизлигини вужудга келтириш талабларига жавоб бермаяпти ва ҳатто, аксинча, бу таклифнинг амалга оширилиши Европадаги вазиятни янада кўпроқ кескинлаштиришга ҳамда давлатлар ўртасидаги муносабатларда кескинликни кучайтиришга олиб келган бўлур эди, деган тассурот туғилмоқда.

Бундай хулоса аввало шундан келиб чиқмоқдаки, аслини олганда бу таклиф Европадаги мавжуд ҳарбий гуруҳларни сақлашга олиб келиш блангина қолмай, шу блан бирга, бу ҳарбий гуруҳларни кучайтиришга ҳам олиб келган бўлур эди. Бу таклифда тўппа-тўғри айтилишича, бутун Германия қайта ҳарбийлаштириш йўлидан бориши лозимлигини та'минлайдиган қилиб, Германияни бирлаштириш имконияти кўзда тутилади, шу блан бирга бундай Германия Шимолий Атлантик шартномасининг муқаррар қатнашчиси бўлиши лозимлиги олдиндан ҳал қилиб қўйилади. Таклифда, Шимолий Атлантик блоки мудофаа характеридаги блок деб айтилган бўлса ҳам, буни тасдиқлайдиган ҳечқандай далил йўқ, зотан бундай далил бўлиши ҳам мумкин эмас. Агар Шимолий Атлантик блоки мудофаа характеридаги блок бўлганида эди, Совет Иттифоқининг бу шартномага қатнашиш тўғрисидаги илтимоси рад қилинмаган бўлур эди ва буни рад қилиш учун ҳечқандай асос бўлмас эди.

Германияни гарчи этапма-этап бўлса ҳам қайта ҳарбийлаштиришга қаратилган ва бу ерда тақдим этилган планга келганда, биз бу хусусда ўз жавобимизни бериб қўйганмиз: Германияни дарҳол қайта ҳарбийлаштиришга ҳам, этапма-этап қайта ҳарбийлаштиришга ҳам розилик бериб бўлмайди, чунки Германиянинг қайта ҳарбийлаштирилиши Умумевропа хавфсизлигини та'минлаш манфаатларига бутунлай зиддир.

Бундай бир фактни четлаб ўтиб бўлмайди. Бир томондан, уч давлат таклифида эркин умумгерман сайловлари тўғрисида «Иден плани» деб аталган план асос қилиб олинган. Иккинчи томондан эса, бу сайловларда герман халқи нима дейишидан қат'и назар бирлаштирилган Германия қайта ҳарбийлаштириш йўлига кириши лозимлиги ва бундан ташқари Ғарбий Европа ҳарбий гуруҳларининг албатта қатнашчиси бўлиб қолиши лозимлиги ҳозирнинг ўзидаёқ ҳал қилиб қўйилиши лозим, деб ҳақиқатда олдиндан айтиб қўйилмоқда. Уч давлат томонидан қўйилган шартни шу тахлитда тушуниш мумкин. Бу шартга кўра, уларнинг шартнома проекти «бирлаштирилган Германия Шимолий Атлантик шартномаси ташкилотига ва Ғарбий Европа иттифоқига киришга қарор қилганлиги» тақдирдагина кучга киради, деб айтилган. Бу хилдаги планларда герман халқининг умумгерман сайловларида чинакам эркинлик блан изҳор қилиши мумкин бўлган иродаси блан ҳисоблашиш истаги борлиги асло кўринмайди.

Уч давлат таклифларида қуролланишни чеклаш ва контроль қилиб туриш тўғрисида айтилган гапларга келганда шу нарса ма'лумки, Ғарб давлатларнинг мавжуд битимларида кўзда тутилган бу хилдаги чеклашлар зўр бериб қуролланишнинг ва айниқса қурол-яроғларнинг энг хатарли ва вайрон қилувчи турлари соҳасида зўр бериб қуролланишнинг ҳозирги вақтда тўхтовсиз давом этаётганлигига халақит бермаётир. Равшандирки, бундай шароитда Совет Иттифоқи учун ҳам, Европадаги бошқа давлатлар учун ҳам та'минланмоқчи бўлган ҳечқандай хавфсизлик гарантиялари тўғрисида жиддий гапиришга ўрин қолмайди, чунки Совет Иттифоқи ҳам, Европадаги бошқа давлатлар ҳам герман милитаризмининг тикланиши ва Европада бир-бирига қарама-қарши қилиб қўйилган ҳарбий гуруҳларнинг мавжуд бўлиб туриши ўз хавфсизликлари учун таҳдид туғдиради деб ҳисоблашга тўла равишда ҳақлидирлар.

Ниҳоят, модомики бу таклифда гап Европада тинчлик бузилган тақдирда, ёки тинчликни бузиш хавфи туғилган тақдирда оддий консультациялар ўтказишдан нари бормаётган экан, қандай гарантиялар тўғрисида сўз бўлиши мумкин.

Мана шуларнинг ҳаммаси шуни кўрсатадики, уч давлат таклифлари қабул қилинган тақдирда, Совет Иттифоқи Европадаги бирқанча давлатлар каби герман милитаризмининг тикланишига ўзи ёрдам берган бўлур эди, бутун бирлаштирилган Германияни герман милитаристлари қўлига топшириб қўйган бўлур ва ўзига қарши қаратилган ҳарбий гуруҳларни кучайтиришга ёрдам берган бўлур эди. Лекин ҳечбир давлат шундай қилади деб жиддий равишда ўйлаш учун асос бўлмаса керак.

Мана шу айтилган гапларнинг ўзи, бизга тавсия қилинаётган шартнома умумгерман сайловларини ташкил этиш тўғрисида «Иден плани» деб аталган планни ўтказиш блан қўшиб олиб борилсин, деган таклифга Совет Иттифоқининг муносабатини ҳам белгилаб беради. Тақдим этилган план чинакам эркин умумгерман сайловларини ўтказиш мақсадига ҳам мувофиқ келмайди. Уч давлатнинг ўз таклифини тақдим этганлиги муносабати блан Макмиллан жаноблари томонидан берилган изоҳлар бу таклифни амалга ошириш қандай оқибатларга олиб келиши мумкинлиги тўғрисидаги бизнинг гумонларимизни йўқотмайди.

Албатта, совет делегацияси Европа халқларининг чинакам хавфсизлигини барпо қилишга қаратилган у ёки бу хил таклифларни кўриб чиқишдан бош тортмайди ва у бу муҳим масала устида битимга келишни енгиллаштирмоқ учун мумкин бўлган ҳамма чораларни кўради. Бизнинг бундан кейин бўладиган муҳокамаларимиз шу мақсадларга мос бўлиб тушади, деб умид қиламиз.

Правардида совет делегацияси «Европада коллектив хавфсизлик тўғрисида Умумевропа шартномаси»нинг мен айтиб ўтган проектини Кенгаш э'тиборига таклиф қилади:

1955 йил, 28 октябрь.

ЕВРОПАДА КОЛЛЕКТИВ ХАВФСИЗЛИК ТЎҒРИСИДА УМУМЕВРОПА ШАРТНОМАСИ

(Асосий принциплар)

СССР делегациясининг таклифи

I

Тинчликни ва хавфсизликни та'минлаш ҳамда Европадаги қандай бўлмасин бирор давлатга қарши бўладиган агрессиянинг олдини олиш мақсадида,

давлатларнинг мустақиллигини ва суверенитетини ҳурматлаш, шунингдек уларнинг ички ишларига аралашмаслик принципларига мувофиқ, халқаро ҳамкорликни мустаҳкамлаш мақсадида,

Европадаги бир тўда давлатларнинг Европадаги бошқа давлатларга қарши мамлакатлар ўртасидаги муносабатларда кескинлик ва ни'золар туғдирувчи ҳамда ўзаро ишончсизликни кучайтирувчи гуруҳларни вужудга келтириш ўрнига Европада коллектив хавфсизликни та'минлаш ишига Европадаги барча давлатларнинг бамаслаҳат куч-ғайрат сарфлайдиган бўлишларига интилиб,

Европада коллектив хавфсизлик системасининг вужудга келтирилиши Германияни тинчликсеварлик ва демократик асосда бирлаштириш йўли блан Германия масаласининг тезроқ ҳал этилишига ёрдам беражагини назарда тутиб,

Европа давлатлари, Бирлашган Миллатлар ташкилоти Уставининг мақсадларига ва принципларига амал қилиб, Европада коллектив хавфсизлик тўғрисидаги Умумевропа шартномасини қуйидаги асосларда тузадилар:

1. Шартномада кўзда тутилган мақсадларни тан олучи ва мажбуриятларни ўз зиммасига олучи барча Европа давлатлари, шунингдек Америка Қўшма Штатлари ўзларидаги ижтимоий тузумдан қат'и назар, шартнома қатнашчилари бўлишлари мумкин.

Бирлашган, тинчликсевар, демократик Германия давлати барпо қилингунча Германия Демократик Республикаси ва Германия Федерал Республикаси Шартноманинг тенгҳуқуқли қатнашчилари бўлишлари мумкин. Аммо, Германия бирлаштирилганидан кейин эса бирлашган Германия давлати Шартноманинг умумий асосларда қатнашчиси бўлиб қолади.

Европада коллектив хавфсизлик тўғрисидаги Шартноманинг тузилиши тўрт давлатнинг — СССР, Америка Қўшма Штатлари, Англия ва Франциянинг Германия масаласидаги компетенциясига дахл қилмайди, бу масала тўрт давлат томонидан илгари белгиланган тартибда ҳал қилинмоғи керак.

2. Шартнома қатнашчилари бўлган давлатлар бир-бирларига ҳарқандай ҳужум қилишдан тийилиш мажбуриятини оладилар, шунингдек ўзларининг халқаро муносабатларида куч блан дўқ қилишдан ёки куч қўлланишдан тийилиш ва ўз ўрталарида туғилиши мумкин бўлган низо'ларнинг ҳаммасини Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Уставига мувофиқ, халқаро тинчликка ва Европадаги хавфсизликка таҳдид солмайдиган қилиб тинчлик воситалари блан ҳал қилиш мажбуриятини ўз устларига оладилар.

3. Шартнома қатнашчилари бўлган давлатлардан биронтасининг фикрича, Шартнома қатнашчилари бўлган давлатлардан биттасига ёки бирнечасига Европада қуролли ҳужум бўлиш хавфи туғилди, деб ҳисобланса, бу хилдаги хавфни йўқотиш учун ва Европада хавфсизликни сақлаш учун самарали чоралар кўриш мақсадида Шартнома қатнашчилари бўлган давлатлар ҳарсафар ўзаро маслаҳатлашадилар.

4. Шартнома қатнашчилари бўлган давлатлардан биттасига ёки бирнечасига бирон давлат ёки давлатлар группаси томонидан Европада қуролли ҳужум бўлса, бу ҳужум Шартнома қатнашчиларининг ҳаммасига қилинган ҳужум, деб ҳисобланади. Мана шундай ҳужум бўлган тақдирда, Шартноманинг ҳарбир қатнашчиси ўзини якка ёки коллектив бўлиб мудофаа қилиш ҳуқуқларини амалга ошириш тартибида, ана шундай ҳужумга учраган давлатга ёки давлатларга ўз ихтиёрида бўлган ҳамма воситалар блан, шу жумладан қуролли кучлар блан ҳам ёрдам кўрсатади, халқаро тинчликни ва Европада хавфсизликни тиклаш ва сақлаш мақсадида шундай ёрдам кўрсатади.

5. Шартнома қатнашчилари бўлган давлатлар Европада тинчликни тиклаш ва сақлаш учун коллектив ҳаракат қилишни талаб этадиган вазият Европада пайдо бўлган тақдирда, Шартнома қатнашчилари бўлган давлатлар томонидан кўрсатиладиган ёрдамни, шу жумладан ҳарбий ёрдамни ҳам белгилаб берадиган тартибни энг қисқа муддат ичида биргалашиб муҳокама қилиш ва ўрнатиш мажбуриятини ўз устларига оладилар.

6. Шартнома қатнашчилари бўлган давлатлар ўзларини мудофаа қилиш ҳуқуқларини адо қилмоқ учун ёки Европада тинчликни ва хавфсизликни сақлаш мақсадлари учун қилган ёки қилмоқчи бўлган ҳаракатлари тўғрисида, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти уставининг қоидаларига мувофиқ, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Хавфсизлик Кенгашига дарҳол ма'лумот юборадилар.

7. Шартнома қатнашчилари бўлган давлатлар Европадаги коллектив хавфсизлик тўғрисидаги Шартнома мақсадларига зид келадиган мақсадларга эга бўлган бирон коалицияда ёки иттифоқда иштирок қилмаслик ёки ҳечқандай битим тузмаслик мажбуриятини ўз устларига оладилар.

8. Шартнома қатнашчилари бўлган давлатлар иқтисодий ва маданий ҳамкорликка тўсқинлик қилучи ҳархил камситишлар ва чеклашларни истисно қиладиган савдо-сотиқни ва бошқа иқтисодий алоқаларни ривожлантириш, маданий алоқаларни кенгайтириш йўли блан ўз ўрталарида, шунингдек бошқа давлатлар блан кенг иқтисодий ва маданий ҳамкорлик қилишга ёрдамлашиш мажбуриятини ўз устларига оладилар.

9. Шартнома қатнашчилари ўртасида Шартномада белгиланаётган консультацияларни амалга ошириш мақсадида ва Европада хавфсизликни та'минлаш вазифаси муносабати блан пайдо бўладиган масалаларни кўриб чиқмоқ учун қуйидагилар кўзда тутилсин:

а) ҳарқайси давлатнинг Ҳукумат а'зоси ёки бошқа алоҳида тайинланган вакили иштироки блан вақти-вақтида ва зарур ҳолларда махсус кенгашлар ўтказиб туриш;

в) Шартнома қатнашчилари бўлган давлатларнинг Ҳукуматларига тегишли тавсиялар тайёрлаб бериш вазифасини бажарадиган доимий ишловчи консультатив сиёсий комитет тузиш;

с) ҳарбий консультатив орган тузиш. Бу ҳарбий консультатив органнинг ваколатлари қўшимча равишда аниқланиши лозим.

10. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Хавфсизлик Кенгашининг доимий а'золари бўлган давлатлар устида халқаро тинчликни ва хавфсизликни сақлаш учун алоҳида мас'улият борлигини э'тироф қилиб, Шартнома қатнашчилари бўлган давлатлар Хитой Халқ Республикаси Ҳукуматини Шартномага мувофиқ тузиладиган органларга ўз вакилларини кузатувчилар сифатида юборишга да'ват қиладилар.

11. Европа мамлакатлари ўртасида тузилган халқаро шартномалар ва битимларнинг принциплари ва мақсадлари ушбу Шартноманинг принципларига ва мақсадларига мувофиқ бўлса, ушбу Шартнома ўшандай халқаро шартномалар ва битимлардаги мажбуриятларнинг кучини ҳечбир даражада заифлаштирмайди.

II

12. Шартнома қатнашчилари бўлган давлатлар ушбу Шартнома асосида Европада коллектив хавфсизлик системасини вужудга келтириш тадбирлари амалга оширилаётган дастлабки даврда (икки-уч йил ичида) мавжуд шартномалар ва битимлар юзасидан ўз зиммаларига олинган мажбуриятлардан озод қилинмайдилар, деб битимга келадилар.

Шу блан бирликда, ҳарбий мажбуриятлар кўзда тутилган мавжуд шартномалар ва битимларнинг қатнашчилари бўлган давлатлар қуролли куч қўлланишдан ўзларини тиядилар ва ўз ўрталарида пайдо бўлиши мумкин бўлган низо'ларнинг ҳаммасини тинчлик воситалари блан ҳал қиладилар. Тегишли шартномалар ва битимларнинг қатнашчилари ўртасида Европада тинчликни сақлашга хавф туғдириши мумкин бўлган ихтилофлар ёки низо'лар пайдо бўлган тақдирда улар ўртасида консультациялар ўтказилади.

13. Шартнома қатнашчиси бўлган давлатлар қурол-яроғларни камайтириш ва атом қуролини тақиқлаш тўғрисида ҳамда Европа мамлакатларининг территориясидан четэл қўшинларини олиб чиқиб кетиш тўғрисида битимга келганларига қадар улар Европадаги бошқа давлатларнинг территорияларида ўзлари илгари тузган шартномалар ва битимлар асосида ўз қуролли кучларини кўпайтириш йўлида ҳечқандай тадбирни амалга оширмаслик мажбуриятини зиммаларига оладилар.

14. Шартнома қатнашчиси бўлган давлатлар ушбу шартнома кучга кирган пайтдан бошлаб келишилган муддат ичида 1955 йил 14 майда тузилган Варшава шартномаси, 1954 йил 23 октябрьда тузилган Париж битимлари ва 1949 йил 4 апрельда тузилган Шимолий Атлантик шартномаси ўз кучини йўқотади, деб битимга келадилар.

15. Шартнома муддати — 50 йилдир.

СОВЕТ ЖУРНАЛИСТЛАРИ АҚШДА

СОЛТ-ЛЕЙК-СИТИ, 28 октябрь. (ТАСС). Ҳозир Юта штатида турган бир группа совет журналистлари Солт-Лейк-Сити шаҳри яқинидаги катта саноат корхоналари блан танишдилар.

Совет журналистлари «Кеннекотт Коппер» компаниясининг мис конларига бордилар, сўнгра Женева шаҳридаги «Юнайтед стейтс стил» фирмасининг металлургия заводини бориб кўрдилар. 5 мингга яқин ишчи ишлаётган бу завод Қўшма Штатларнинг энг замонавий металлургия корхоналаридан биридир.

Саудия Арабистони бош министрининг баёноти

ҚОҲИРА, 28 октябрь. (ТАСС). Ҳозирги вақтда Мисрда бўлган Саудия Арабистони бош министри ва ташқи ишлар министри Файсалнинг Бурайми воҳаси устида чиққан жанжал муносабати блан матбуот учун қилган баёноти газеталарда э'лон қилинди.

Файсалнинг уқтириб ўтишича, «Бурайми воҳаси Саудия Арабистони территориясининг бир қисмидир». Инглиз қўшинларининг бу воҳани босиб олганликлари, деди Файсал, «қуролли агрессиядир. Англия бу ҳаракати блан халқаро ҳуқуқларни ва принципларни поймол қилмоқда ҳамда Саудия Арабистони блан тузган битимларини э'тиборга олмай қўймоқда».

Сўнгра Файсал Бурайма воҳаси устида бўлаётган жанжал тўғрисидаги масалани ҳозирги вақтда Миср бош министри Гамол Абдулносир блан муҳокама қилаётганлигини айтди. Файсал бу масала юзасидан бошқа араб мамлакатларининг раҳбарлари блан ҳам алоқа боғлаяжагини айтди.

МИСР БЛАН САУДИЯ АРАБИСТОНИ ЎРТАСИДА МУДОФАА БИТИМИ

ҚОҲИРА, 28 октябрь. (ТАСС). Миср блан Саудия Арабистони ўртасида 27 октябрьда Қоҳирада тузилган мудофаа битими тексти газеталарда э'лон қилинди. Битимда кўзда тутилишича, икки томондан бирига қарши қуролли агрессия бўлган тақдирда иккинчи томон ўз ихтиёридаги ҳамма воситалар блан, шу жумладан қуролли кучлар блан унга дарҳол ёрдамга келади.

Иккала давлатнинг Олий мудофаа кенгаши, ҳарбий кенгаши ва бирлашган ҳарбий қўмондонлиги тузилади. Олий мудофаа кенгашига ҳарбий министрлар ва ташқи ишлар министрлари киради. Бирлашган қўмондонликнинг олий қўмондони лавозими та'сис қилинади. Бирлашган қўмондонликнинг олий қўмондонини олий кенгаш тайинлайди ва ишдан олади. Миср ва Саудия Арабистони қуролли кучларининг штаблари бошлиқларидан иборат ҳарбий кенгаш олий мудофаа кенгаши ҳузурида консультатив орган сифатида иш кўради.

Битим беш йил муддатга тузилган. Агар икки томоннинг бири битим муддати тугашидан бир йил илгари унинг бекор қилинажагини билдирмаса, битим муддати ўз-ўзидан яна беш йил муддатга узайтирилади.

СОВЕТ ҚЎШИНЛАРИ ПОРККАЛА-УДД ТЕРРИТОРИЯСИДАН ОЛИБ ЧИҚИБ КЕТИЛМОҚДА

ХЕЛЬСИНКИ, 28 октябрь. (ТАСС). Порккала-Удд территориясидан ҳарбий-денгиз базаси учун фойдаланиш ҳуқуқларидан Совет Иттифоқининг воз кечганлиги тўғрисида СССР блан Финляндия ўртасида тузилган битимга биноан, совет қуролли кучларини шу территориядан олиб чиқиб кетиш бошланди.

Совет қўшинларининг биринчи эшелонини узатиб қўймоқ учун Пасила темирйўл станциясига кўп халқ тўпланди.

Поезд перронга келиши блан совет жангчиларига гуллар тақдим этилди. Солдатлар ва офицерлар блан маҳаллий халқ бир-бирларига ёдгорликлар топширдилар. Поезд Пасила станциясида бир соат турди, шу муддат ичида одамлар перрондан нари кетмади. Совет қўшинлари самимият блан узатиб қўйилдилар.

ГЕРМАНИЯ БИРЛАШГАН СОЦИАЛИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ 25-НЧИ ПЛЕНУМИ ТЎҒРИСИДА АХБОРОТ

БЕРЛИН, 28 октябрь. (ТАСС). Германия Бирлашган социалистик партияси Марказий комитетининг 24 октябрьдан 27 октябрьгача бўлган 25-нчи пленуми тўғрисида бугун матбуотда ахборот э'лон қилинди.

Ахборотда бундай дейилади: пленум сиёсий бюронинг 24-нчи пленумдан бери ўтган даврда қилган ишлари тўғрисида Г. Варнкенинг ҳисоботини якдиллик блан ма'қуллади. Пленумда Вальтер Ульбрихт «Немис халқининг тинч ва бахтли ҳаёти учун курашда Германия Демократик Республикасининг роли» деган темада доклад қилди.

О. Гротеволь ҳам доклад қилди. У, хўжалик ва та'минот соҳасидаги вазифаларни ҳал қилиш мақсадида давлат аппаратининг ишларини яхшилаш зарурлигини уқтириб ўтди.

К. Ширдеван партиянинг 3-нчи конференциясига делегатлар сайлаш тартиби тўғрисида ахборот берди.

Германия Бирлашган социалистик партияси Марказий комитетининг пленуми қарор қилди:

1. Ульбрихт, Гротеволь ва Ширдеван ўртоқларнинг докладлари ма'қуллансин;

2. Партиянинг учинчи конференцияси 1956 йил март ойининг охирида чақирилсин.

Пленум «Янги аҳвол ва Германия Бирлашган социалистик партиясининг сиёсати тўғрисида» (партия учинчи конференциясига тайёргарлик тўғрисида) резолюция қабул қилди.

ҲИНД МУХБИРИНИНГ САВОЛЛАРИГА КИМ ИР СЕННИНГ ЖАВОБЛАРИ

ПХЕНЬЯН, 28 октябрь. (ТАСС). Корея Марказий телеграф агентлиги хабар беради: Корея Халқ-Демократик Республикаси министрлар кабинетининг раиси маршал Ким Ир Сен ҳинд мухбири Прасаднинг бирқанча саволларига жавоб берди. Ким Ир Сен Кореяни бирлаштириш преспективалари тўғрисидаги саволга жавобан бундай деди:

Кейинги вақтлардаги халқаро ва ички аҳвол Корея масаласини тинч ҳал қилишга қулайлик туғдирмоқда. Кореяни бирлаштириш корейс халқининг ўзи томонидан мутлақо тинч йўл блан амалга оширилмоғи лозим. Шимолий ва жанубий Кореяда мамлакатнинг ҳар иккала қисмидаги халқнинг ўз хоҳишини эркин билдириши асосида ялпи сайловлар ўтказиш йўли блан Кореяда бирлашган марказий ҳукумат барпо қилиниши лозим. Давлат тузумининг характери ҳам корейс халқининг иродасига мувофиқ белгиланиши лозим, шу блан бирга бир томоннинг иродасини иккинчи томонга мажбуран қабул этдириш методига йўл қўйилмаслиги лозим. Бу мақсадга эришмоқ учун Шимолий Корея блан Жанубий Корея ўртасида аввало алоқа, ўзаро келишув ва ўзаро ҳамкорлик ўрнатилиши лозим; кенг халқ оммасига сиёсий фаолият эркинлиги та'минланиши лозим; четэл қўшинларининг ҳаммаси Кореядан дарҳол олиб чиқиб кетилиши лозим; Шимолий ва Жанубий Кореянинг қуролли кучлари камайтирилиб минимумга етказилиши лозим. Мана шуларнинг ҳаммаси Кореядаги ярашни мустаҳкамлашга ёрдам беради ва мустаҳкам тинчликка эришиш йўлини очади.

Корейс халқи, деди сўнгра Ким Ир Сен, Корея масаласини ҳал қилиш тўғрисидаги халқаро фикрга ҳурмат блан қарамоқда. У, Осиё мамлакатларининг кенг иштироки блан манфаатдор давлатларнинг Узоқ Шарқ кенгаши тезроқ чақирилишига умид қилмоқда. Корея масаласига манфаатдор бўлган давлатлар бу масалани тинч йўл блан ҳал қилмоқ учун куч ва ғайрат сарфлашлари лозим, шу блан бирга корейс халқи бу манфаатдор давлатлар Кореяда тинчликни та'минлаш юзасидан ўз зиммаларига мажбуриятлар олишлари зарур деб ҳисоблайди.

Ким Ир Сен Корея Халқ-Демократик Республикасида халқ хўжалигининг тикланаётганлиги ва ривожлантирилаётганлиги тўғрисида муфассал гапириб берди. Ҳозирги вақтда, деди у, халқ хўжалигини тиклаш ва ривожлантиришнинг 1954 — 1956 йилларга мўлжалланган уч йиллик плани муваффақиятли бажарилмоқда. Яраш битими тузилганидан кейин ўтган икки йил мобайнида 230 та йирик ва ўрта саноат корхоналари тўла равишда ёки қисман тикланди ва улар ҳозир маҳсулот бермоқда. 60 та янги корхона қурилиб, ҳозирги замон техникаси блан та'минланди. Машинасозлик саноатида, бинокорлик материаллари саноатида ва тўқимачилик саноатида ишлабчиқаришнинг урушга қадар бўлган даражасидан анча кўпроқ маҳсулот чиқарилмоқда. Мамлакатда кўпгина мактаб[illegible], касалхоналар, уй-жой бинолари қу[illegible]моқда. Қишлоқ хўжалиги тез тикланмоқда. Мана шуларнинг ҳаммаси шунинг учун рўёбга чиқдики, деди Ким Ир Сен, биринчидан, халқимиз ўз ватанини тиклаш ва қуриш ишида юксак ватанпарварлик блан ишламоқда, шунингдек мамлакатимизда бой табиий ресурслар бор, иккинчидан, Совет Иттифоқи, Хитой Халқ Республикаси, Польша, Чехословакия, Германия Демократик Республикаси, Венгрия ва бошқа дўст мамлакатлар бизга ёрдам бериб турибдилар.

Корея Халқ-Демократик Республикасини индустрлаштириш планлари тўғрисидаги саволга жавоб бериб, Ким Ир Сен айтдики, мамлакатни индустрлаштирмоқ учун бирталай вақт керак бўлади. Юқорида айтиб ўтилган учйиллик план мамлакатни келгусида индустрлаштирмоқ учун база вужудга келтириш соҳасида тайёргарлик ишларини олиб боришни кўзда тутади. 1957 йилдан амалга оширилабошланадиган бешйиллик план даврида индустрлаштириш асослари тўла равишда барпо қилинади.

Суҳбатнинг охирида Ким Ир Сен тинчликсевар ҳиндистон халқига корейс халқининг миннатдорчилик ва дўстлик ҳисларини изҳор қилди.

«СОВЕТСКАЯ ПЕЧАТЬ» ЖУРНАЛИНИНГ 1-НЧИ СОНИ

«Советская печать» номли янги ойлик журналнинг 1-нчи сони чиқди.

Бу сондаги материаллар орасида — «Журналист, сенинг бурчинг!» сарлавҳали бошмақола, И. Пустоваловнинг «Техника прогресси учун», Б. Леонтьевнинг «Халқлар ўртасидаги дўстлик мустаҳкамлансин!», К. Симоновнинг «Қалин» журналларнинг профили ҳақида», М. Сиволобовнинг «Ташаббус ва ижодий дадиллик керак», КПСС Краснодар ўлка комитети секретари В. Сусловнинг «Жанговор» ёрдамчилар», «Красний экскаватор» заводининг токари Сталин Мукофоти лауреати В. Семинскийнинг «Журналистларга менинг тилакларим», К. Боголюбовнинг «Илғор тажрибани усталик блан пропаганда қилайлик» сарлавҳали мақолалари бор.

Бу сонда «Кишилар номи тилга олинмаган саҳифалар» («Строительная газета»), «Новаторларга актив ёрдам берилсин» («Челябинский рабочий»), «Теплоход эса жўнаб кетди...» («Рабочий край») сарлавҳали матбуот обзорлари босилган.

«Журналист трибунаси» рубрикаси остида И. Шатуновскийнинг «газетадаги ўртоқ» ва Сем. Нариньянининг «Қалтис темадаги суҳбат» сарлавҳали мақолалари босилган.

Журналда Ли Бай-лейнинг «Янги Хитойнинг матбуоти» ва Андрэ Стильнинг «Франциядаги энг йирик партиянинг газетаси» сарлавҳали мақолалари э'лон қилинган.

«Танқид ва библиография» бўлимида А. Белковнинг «Пролетарий» ва «Новая жизнь» газеталари ҳақидаги китоблар ва Д. Заславскийнинг Ж. П. Сартрнинг «Нуқул ҳақиқат» пьесаси тўғрисидаги рецензиялари босилган.

Журналда «Нашриёт ва полиграфия», «Матбуот кадрлари», «Консультация», «Редакцияга хатлар», «Газета ва журналлар саҳифаларидан» ва бошқа шу каби бўлимлар ҳам бор. Сергей Васильевнинг ва А. Безименскийнинг ше'рлари, Бор. Ефимов ва В. Фомичев чизган расмлар босилган.

Редактор З. ЕСЕНБОЕВ.

ТЕАТР ВА ҚИНОЛАРДА:

ҲАМЗА НОМЛИ ТЕАТРДА — 30/X да кундуз **Шамсиқамар**, кечқурун премьера **Чин муҳаббат**, 1/XI да **Чин муҳаббат.**

НАВОИЙ номли театрда — 30/X да кундуз **Бахт соҳили.**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА — Аттракцион — **Лўлилар** — «узум байрамида». Бугун **3 марта тамоша** кўрсатилади. Тамошалар кундуз соат 1, 4 ва кеч 8 да бошланади.

КИНОТЕАТРЛАРДА:

«РОДИНА», НАВОИЙ номли, «ИСКРА», «ЎЗБЕКИСТОН», «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун), «ЁШ ГВАРДИЯ» (кеч соат 6 дан) **Тугалланмаган қисса.**

«РОДИНА» — кундуз соат 12 да **Хатолар ороли** ва бошқалар, кундуз соат 4 да **Любовь Яровая.**

«ЁШ ГВАРДИЯ» — эрталаб соат 10 ва кундуз 12 да **Жаҳон чемпиони**, кундуз соат 2 ва 4 да **Ленин Октябрьда.**

«ЎЗБЕКИСТОН» — кундуз соат 4 да **Разлом.**

МУҚИМИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА
31 октябрьда
КОНЦЕРТ

Концертда: Ўзбекистон ССР халқ артистлари **Шаҳодат Раҳимова, Комилжон Отаниёзов, Розия Каримова**, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артистлар **Фароғат Раҳматова, Э'тибор Жалилова, Зайнаб Самиева, Зайнаб Полтушева, Ашурали Юсупов, Абдуғафур Абдураҳмонов**, солистлардан **Шерали Пўлатов, Турсун Валиев, Райҳон Тўраева, Раиса Муҳиддинова** ва бошқалар қатнашади.

Программани Ўзбекистон ССР халқ артисти, Сталин мукофоти лауреати **Раззоқ Ҳамроев** олиб боради.

Концерт кеч соат 8 да бошланади.

РЕДАКЦИЯ ВА НАШРИЕТ АДРЕСИ. Тошкент. «Правда Востока» кўчаси № 34 РЕДАКЦИЯ БЎЛИМЛАРИНИНГ ТЕЛЕФОНЛАРИ коммутатор — 36334 ва 33262 орқали Партия турмуши бўлими — 136. Пропаганда бўлими — 136. Совет қурилиши бўлими — 135, Маданият бўлими — 132, Адабиёт ва сан'ат бўлими — 39040, Қишлоқ хўжа лик бўлими — 135, Саноат ва транспорт бўлими — 132. Секретариат — 34048. Э'лонлар бўлими — 38142.

Р. 09651 «Қизил Ўзбекистон», «Правда Востока» ва «Ўзбекистони сурх» бирлашган нашриётининг босмахонаси. Нашр. № А — 1539.